

SAMBAND

No. 83. Mars 1915.

“Samband” udkommer hver maaned, er tilegnet bygdelaagbevægelsen og vil søge at fremme bygdelaagernes formaal og virke for deres fremgang og trivsel. En flerhed at dem har enten tilsagt det sin støtte eller anbefaler det til sine medlemmer. Abonnementspris, \$1.00 aaret, enkelte hefter 10 cents hvert.

Udgives af SAMBAND PUBLISHING ASSOCIATION, 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn.

Bestyrer og redaktør:

A. A. Veblen.

ISSUED MONTHLY AT MINNEAPOLIS, MINN.

Entered as second-class matter December 5, 1910, at the post office at Minneapolis, Minn., under the Act of March 3, 1879.

Samband

Indhold af No. 83, Mars, 1915.

	Side.
Billede fra 17de Mai hundredeaarsfesten.....	244
Lidt nybyggerhistorie fra Spring Grove og omegn. O. S. Johnson	246
Fra de første nybyggeres liv i Iowa og Minnesota i 1857—1858. B. L. Wick	274
Skandinaver i kongressen. B. L. Wick	278
Ogtegninger. S. G. Bertilrud.	280
Et bondebryllup i Fyresdal. Eldrid Wæthing-Ringerud	285
Han svenske Lars, Tomas og John. A. S—g.	290
Ingvel Øvjaan. J. P. Ivers	294
Valdrisgaven. I. W. Stevens	296
Valdrisgaven. I. O. Hovey	299
Kvittering for bidrag til Valdrisgaven. A. M. Sundheim	300
Om Samband. C. N. Remme	301
Beret Grøv. A. K. Brenden	303
Song about McKenzie Co., N. D. John P. Ivers.....	304
Et glimt fra den dansk-tyske krig. B. L. Wick.....	306

Et Spørgsmaal til Forældre.

Ønsker De at Deres børn maa have de samme interesser som De selv?

Ønsker De at Deres børn maa vedligeholde kjærligheden til det folk fra hvilket de stammer?

Ønsker De at Deres gutter og piker maa omfatte med interesse de skoler som nordmænd har bygget, de kirker som nordmænd har reist, de foreninger og samfund som nordmænd har stiftet, det arbejde som nordmænd har utført i sit nye fædreland?

Ønsker De at Deres gutter og piker maa holde det for ære at de er nordmænds ætlinger?

Hvis De ønsker at disse ting maatte være og vedblive, da maa De faa Deres børn interesseret i læsning som fremholder nordmændenes liv og nordmændenes virke. At vække saadan interesse er den opgave som bladet NORWEGIAN-AMERICAN har sat sig. Vil De støtte denne opgave, saa faa bladet i Deres hjem. Frit prøveeksemplar faaes ved at skrive til

NORWEGIAN-AMERICAN

Dept. C.

Northfield, Minn.

Samband.

No. 83

Mars

1915

Billede fra 17de Mai hundreaarsfesten.

En kjær ven af Samband befoiter pladen til vignettebilledet, som pryder dette hefte. Han mener at det er af saa stor historisk betydning, at det bør gives det varige minde at bli trykt og udbredt i Samband. Det er fra et fotografi taget paa talertribunen umiddelbart efter at festens hovedprogram var afsluttet, paa Minnesota statsudstillings grund den 18de Mai 1914.

Først de staaende og dernæst de siddende, fra læserens venstre til høire:

Guvernør Adolph D. Eberhart af Minnesota, holdt velkommtalen.

Profesor J. N. Kildahl, talte for skolerne.

Konful Sigurd D. Sanger.

Konful Johannes B. Wift.

Formand O. P. Bangsnes, talte for kirken.

Konful S. Bendeke.

Pastor L. P. Thorfveen, festkomiteens viceformand.

Pastor S. K. Madsen, talte Søndag 17de Mai.

Thomas N. Walby, festkomiteens kasserer.

M. N. Trovaten, festkomiteens sekretær.

M. N. Beblen, festkomiteens formand.

Guvernør L. B. Hanna af Nord Dakota, talte for sin stat.

Minister S. Bryn, repræsenterant for den norske konge og regering.

Senator M. J. Gronna, dagens ærespræsident og hovedtaler.

Lidt nybyggerhistorie fra Spring Grove og omegn.

D. S. Johnson.

Det er en stor vinding for vort folks historie i Amerika at Hr. D. S. Johnson har givet sig ifærd med opsamlingen og nedskrivningen af personal- og settlementshistorie i Houston county. Og da er det især Spring Grove og det store omliggende norske strøg, som er lykkeligt i at ha en mand som saa dygtigt og fængslende kan fortælle og variggjøre det, han har saa at sige frelst fra undergang. I alle vore store bygder burde nogen gjøre lignende arbejde, og der er mange af dem, som kan være med i denne samlingsvirksomhed. De forskellige settlementer bør opsjøge sine bedste fortællere og opmuntre dem til at gjøre sine kredsse denne tjeneste. Paa den maade faar vi stoffet i paalidelig form, saa at norfernes rydnings- og udviklings saga blir fuldkommen og retfærdig. Lad Samband saa alt af det, som det kan rumme. Du læser, læs det; du vil finde at det er tid vel anvendt, den du stjænker dit folks grundlæggende og opbyggende arbeides krøniker. — Red.

* * *

At kunne forfatte en læseværdig historie om de første indvandrede af vore landsmænd her til Houston county og livet blandt nybyggerne i de dage, magter jeg ikke, for dertil mangler jeg baade kjendskab og dygtighed; men lidt faar jeg da prøve med og faar da sige som valdrisjærringen sagde til datteren sin. Datteren havde nemlig en frier, og efter et besøg, som gutten havde aflagt hos pigen, gaar hun til moderen og spørger: „Svad skal jeg svare han Knut da mor; han vil absolut vide det nu, enten ja eller nei?“ „Na du faar svare ham hans tams,“ siger moderen, „saa faar vi da se om det kommer nogen anden. Kommer det ingen anden saa er no han bedre end infje.“

I denne sydøstlige del af staten Minnesota er det et strøg som næsten udelukkende er beboet af norske. Disse norske bygder har en længde af 30 mil og en bredde af 20 mil og tæller tilsammen 20,000 nordmænd, saa man godt kan sige, at her er et lidet norsk amt i Amerika. Byen Spring Grove har omtrent 1,000 indbyggere, der paa nogle faa nær er norske; men trods at det er kun en landsby med endel butikker, to hoteller, to banker, saa er dog dens navn kjendt over hele Nordvesten, nemlig Dakota-staterne, Montana, Washington og de vestlige provinser i Kanada. Spring Grove har været et sted hvor mange, som kom fra Norge, havde sit første hjem i Amerika i nogle aar, og saa derefter flyttet ud til de store vidder i Nordvesten.

Mange af dem, som nu bor ude i de vestlige stater, er født og opvokset her, og har saaledes oplevet sine glade barndomsdage her i Spring Grove og omegn. Dette viste sig da den store homecomingsfest var her for 8 aar siden. Store skarer kom for at gjense sine barndomshjem, svalle ved mor og far, opfriske minderne om den fagre ungdomstid som vist saa af os glemmer. De som besøgte denne homecomingsfest mindes vel endnu den herlige festtale pastor Seehus holdt, hvorledes han skildrede barndomshjemmene, som de havde forladt; hvorledes de udflyttede var komne til velstand og rigdom derude paa vestens vidder, og kom nu tilbage som store landeiere, rige paa baade gods og guld. Men medens disse havde været borte og bidraget til kulturudviklingen i vesten og samlet sig rigdomme, saa havde heller ikke de, som blev igjen hjemme, ligget paa ladsjiden. Kirker og skoler var bygget, hjemmene forskjønet med komfortable huise, agerbrug og fædrikt forøget, saa landet her var forvandlet til blomstrende bygder med den vakre landsby Spring Grove som midtpunktet. Saa sammenlignet de udflyttede med Sigurd Forjalajar, der drog til ud-

landene, gjeftede jødeland og andre lande, hvor han samlede store rigdomme og blev meget berømt, medens hans to brødre, kong Øistein og Olav, var hjemme og byggede landet.

De første norske settlere her.

Efter paalidelig kilde var Torger Johannesen Tendeland den første norske som kom her til Spring Grove town for at finde sig et hjem. Han var fra Stavanger og udvandrede i 1849 og opholdt sig i Wisconsin til vaaren 1852; rejste da med offer og en teltvogn, hvori han havde alt sit gods, til Zowa. Han forlød saa vognen og gik tilfods til han kom til det sted, som blev hans fremtidige hjem, i slutningen af Mai 1852. En amerikaner havde da været der og blinket i nogle træer, saa Torger turde ikke bestemme sig til at ta landet for det første. Han strejfedes omkring paa andre kanter og kom saa tilbage til vognen med familien i. Efterat ha forvisset sig om, at det land, han havde udset til sit hjem, ikke var optaget flyttede han did i Juni maaned og da var det flere norske komne som havde taget sig land nordenfor og vestenfor Torger. Disse var Haagen Narveson, Jørgal Nlaten, Knud Knudson Kiland og Truls Haga, alle fra Sigdal. Omtrent saamtidig kom Peter Lommen, Knud Berge og Even Høime, der alle tre første gang saa dagens lys i Baldris. Ligesaa kom hallingerne Ole og Tolleif Berg, samt Knud Bold. Anders Pederson Kroshus fra Hadeland kom ogsaa samme aar.

Torger Johannesen Tendeland døde i 1873 og hans søn, L. L. Johnson, bor nu paa sin faders hjemsted. L. L. Johnson var kun tre aar da hans forældre kom her for at begynde nybyggerlivets mange besværligheder. Da gutten blev saapas stor at han kunde gjøre lidt nytte for sig, maatte han være med og tage del i arbeidet baade vinter og sommer. At saa gaa paa skole som nu og lære noget var jo ikke tale om dengang. L. L. Johnson fortæller, at den undervisning han fik

i norsk og religion fik han af sin far, der lærte ham at læse og disse begyndelsesgrunde fortsatte han ved selvstudium til han lærte baade at skrive og læse det norske sprog saa godt som en der har anvendt flere aar til at studere det. Ligesaa med det engelske blev det liden skolegang og dog lærte han sig selv, saa han i en lang aarrække har været town clerk, ligesom han har indehavt mange tillidshverv og bidraget meget til at bygge op townet med skolehus, townhall osv. I det kirkelige har han bidraget baade med tid og penge til menighedens velfort og trivsel. Kort sagt, denne søn af den første pioner i Spring Grove Township er helt igjennem en hædersmand, agtet og æret af alle.

Peter Johnson Lommen som var blandt de første som kom her, var født i Baldris den 24de September 1822. Omtrent 15 aar gammel rejste han til Kristiania for at lære skomagerhaandverket, men paa grund af daarlig helbred maatte han rejse hjem igjen. Han forblev da hjemme indtil han i 1851 udvandrede til Amerika. Efter omtrent et aars ophold i Wisconsin kom han her til Spring Grove og tog sig land vestenfor byen, hvor han forblev til sin død.

Peter Lommen var gift to gange og blev far til 11 børn. Hans søn John P. Lommen var det første guttebarn født af norske forældre i Minnesota. En yngre søn, Prof. C. P. Lommen, er lærer ved Syd Dakotas universitet i byen Vermillion og ansees af mange som den lærdeste mand blandt de norske her i Amerika. Han studerede først ved højskolerne her i landet og rejste saa over til Tyskland, hvor han studerede et par aar ved universitetet i Berlin, som skal være et af de høieste lærdomssteder som findes i verden, siger man.

Jørgal Nlaten var født i Sigdal i 1872, og udvandrede til Amerika i 1850. Knud Knudson Kiland, født 1827 i Sigdal, udvandrede til Amerika i 1848. Han opholdt

han i en række af aar været Town Clerk, sekretær for et assurancekompani stiftet af farmere, samt flere andre stillinger som han har bestyret med trofast og dygtighed.

Levor Timanson Quarbe, søn efter Timan Olsen Eidahl og Kjersti Jørgensen Garnaas, er født i Næs prestegjæld, Hallingdal den 27de December 1830. I 1848 udbandrede hans forældre med hele familien hid til Amerika og landet i New York efter en meget stormfuld og besværlig reise over havet. Ved ankomsten til New York døde hans far og blev begravet der. Efter den tunge modgang som rammede familien, at miste husbond og far, fortsatte de reisen og kom til Rock county, Wis., en maaned senere. Levor opholdt sig her omtrent tre aar, kom saa her til Spring Grove og købte sig land to mil vestenfor byen. I 1856 indtraadte han i ægteskab med Kristi Knudsdaughter Berg, der har født ham 11 børn, hvoraf flere er nu døde. En af hans sønner, Timan L. Quarbe, driver en stor kjøbmandsforretning i Jessenden, N. Dak., og er anset som en hædersmand. Han er ogsaa meget begejstret for vort fædreland, Norge, og har anvendt baade tid og penge til indsamling til hallinggaven og er en ivrig forsvare af alt som er egte norsk, ligetil jild og torf. Han besøgte for første gang forleden sommer sine forældres fødested og ellers andre dele af landet.

Levor Timanson Quarbe har været en strævsom mand, flittig og sparsom, og baaret sin fulde andel af nybyggerlivets mange strabadser, savn og besværligheder; men saa var han ogsaa hærdet dertil fra barndommen af. Kun 7 til 8 aar gammel maatte han vogte kreaturer i skog og mark, være ude i alt slags veir og ofte vaad til skindet som en fisk. Denne arbejdsiver, som han var vant til fra gutteaaene, viste sig ogsaa at bære frugt her, idet han en tid var eier af 840 acres land og saaledes en forholdsvis rig mand. Men paa samme

tid som han med flid, trofast og sparsomhed forvaltede de pund som var ham betroet, var han ikke farrig. Meget mere har han været en foregangsmand og bidraget rigelig til kirker, skoler, hospital, barmhjertighedsanstalter og andre vældædige siemed.

Levor Quarbe har maattet gennemgaa meget, har haft ikke saa liden sorg og modgang paa sin livsbane, men han har baaret det med stille taalmod og lagt alt i Guds haand. Endnu er denne 84-aarige hædersmand glad og fornøiet, trods at han nu er næsten blind. Hans moder døde i 1881, 91 aar gammel, og oplevede saaledes ikke alene at blive bedstemor, men ogsaa oldemor.

Broderen Jørgen L. Quarbe var født den 14de November 1826 og var saaledes 4 aar ældre end Levor. Han kom her samtidig med Levor, hvor begge brødrene tog land ved siden af hverandre. Jørgen Quarbe byggede op et stort vaaningshus som var det største her i længere tid og blev brugt som lokale for gudstjenester og andre sammenkomster. Jørgen Quarbe var en af de mest ledende mænd i det nye settlement, baade i det politiske og det kirkelige og var betroet mange tilidshverv. Saaledes repræsenterede han dette distrikt en termin i legislaturen. Han blev far til 14 børn, hvoraf flere nu er døde. Han døde den 17de Januar 1878.

Anders Pedersen Kroshus, en af de første setklere her, var født paa Hadeland, Norge, den 12te Februar 1822. Da Anders var 8 aar gammel døde hans mor og da faderen var en fattig arbejdsmand maatte gutten i denne unge alder bort til fremmede for at tjene sit brød. I 25-aars alderen havde han tjent og sparet sammen saa meget at han havde reisevænge til Amerika. Den 25de Juni 1850 forlod han Norge og kom direkte til Milwaukee, Wis., hvor han fik arbejde hos en amerikaner ved navn Amos Pitman, der eiede en jagtmølle ved

fiden af at han drev farming. Anders fik da arbejde i denne sagmølle, men var saa uheldig at komme i berøring med sagbladet, saa han mistede 3 fingre paa den høire haand. I 1853 kom han til Spring Grove Township, hvor han tog sig regjeringsland og arbejdede sig frem saa han blev eier af 313 acres land. I 1854 blev han gift med Thuri Gaagenes fra Telemarken. Hun var født den 18de Juni 1834 og var et medlem af den første norske familie som kom til Wisconsin. Begge hendes forældre døde af kolera i 1850 som da rasede gennem hele staten Wisconsin.

Engebret Hansen Melbraaten var født i øvre Flaa, Hallingdal den 29de Oktober 1834. I 1852 kom han sammen med sine forældre til Rock county, Wis., og aaret efter hid til Spring Grove. Engebret Melbraaten har været benyttet i townets tjeneste som Supervisor, Town kasserer og ellers i andre øiemed, agtet og æret som en hædersmand.

Timan Gulbrandsen var født i Hallingdal den 15de Mars 1837 og kom til Amerika da han var 10 aar gammel. I 1854 kom han her til Spring Grove og tog sig land i nærheden af byen, og da han var en meget driftig mand, blev han efter en del aars forløb eier af flere hundrede acres land her og købte land i Nord Dakota og Washington og blev en rig mand. Han opførte ogsaa et stort murstenshus i byen her som i mange aar var byens eneste hotel. I 1871 repræsenterede han dette distrikt i legislaturen.

Gulbrand Nilson Myrha kan ogsaa regnes til de første settlere her. Han var født den 27de Mars 1826 paa Gadeland og efterat ha gennemgaaet rekruttskolen i Norge arbejdede han baade som smed, snedker og gaardbruger; giftede sig saa med Martha Astenen og den 20de April 1854 samme aar bestemte det unge par sig til at udbandre, for i denne verdensdel at grunde sig et hjem. Rejsen var meget besværlig, med

storm og høi isjægang, saa det tog dem 11 uger over havet. Den 23de Juli kom de til Paint Creek Prairie, Iowa, hvor de stoppede til ud i August og kom saa til Spring Grove. Her købte han sig land østenfor byen og lige ind til den nuværende bygrænse. Der skulde det nygifte par hjem bli og saa var det at bruge kræfterne til at rydde landet, bygge huse og saa søge at tjene noget ved at arbejde for andre til livsophold. Og Gulbrand Myrha var ikke af dem som knurrede over at arbejdet var for tungt, lønnen for liden og veiret ikke efter ønske. Nei, han tog fat paa arbejdet med lyst og mod. Vinteren 1856 hug og fløvede han 10,000 rails, gjerdespier, for en pris af en dollar pr. 100 paa egen køst og endda havde han hugget blot 500 før jul. Hvem har mod og udholdenhed til at gjøre ham det efter nu?

Gulbrand Myrha byggede selv alle sine huse paa farmen, gjorde selv alt det smedarbejde som trængtes til eget brug, samt satte op det første skolehus som blev bygget i Spring Grove. Alt dette ved siden af at han var en dygtig farmer.

Hans bror, Hans Nilson Myrha, saa første gang dagens lys den 12te September 1824 og var blandt dem som først kom her. Han tog en aktiv del i udviklingen her og ivrede meget for det kirkelige, saa han paa egen regning byggede den første kirke i Spring Grove. Senere da menigheden var kommen lidt mere til velstand fik han sig betalt for den.

Dr. Thore Jensen Elemoen født i Tolgens prestegjæld, Østerdalen, Mars 1840. I 1853 udbandrede han sammen med sine forældre og kom direkte til Spring Grove, hvor hans far tog sig land vestenfor byen. Thore var hjemme og hjalp forældrene paa farmen indtil han i 1872 reiste til Cincinnati, hvor han i to aar studerede til doktor ved et medical college. Han kom saa til Spring Grove igjen, hvor han i mange aar praktiserede som læge. Thore Jensen har baade som læge og

ellers i sin private handel og vandel været en meget samvittighedsfuld mand. En mand der ogsaa har interesseret sig meget for det kirkelige og jielden forsømt at være i kirken under gudstjenesterne.

Ole Kolberg fra Solør, Norge, kom ogsaa paa samme stib som Dr. Jensen. Han bosatte sig her i omegnen af Spring Grove; men han omkom ved et ulykkestilfælde, idet han under en af disse kuldeperioder frøs ihjel paa veien mellem Caledonia og Spring Grove. Enken efter ham blev igjen gift med Kristoffer Baaler, far til Claus Baaler, nu postmester i Spring Grove.

I 1854 kom her til Spring Grove følgende: Elling Niland, Ole Lee, Engebret Knudsen Opheim, Gunder Traan, Bjørn Kolsrud, Engebret Jensen Enderud, Ole Olsen Gulbransongutten, Gulbrand Knud og Paul Rosendal.

Elling Niland var fra Sigdal og udvandrede til Amerika i 1848, hvor han opholdt sig i Wisconsin indtil han kom her og bosatte sig i nordøstlige kant af byen. Elling Niland var af disse godslige, smaapudsige mænd, som har saa let for at omgaaes folk. Han var altid munter og livlig og kunde fortælle mange søderlige historier, som han havde oplevet. I politik var han demokrat, som efter borgerkrigen her i dette sterke republikanske distrikt, ansaaes for noget rigtig stygt, i valgtiden vel at merke; men Hr. Niland tog det saa lunt og rolig, gav nogle pudsige svar paa tiltale og ruslede videre i sin faste tro paa demokratiet. Haagen, den ældste af børnene, var 3 aar da forældrene kom til Amerika. Efter sin konfirmation gif han et aar paa handelskolen i La Crosse, Wis., og fik saa ansættelse som handelsbetjent hos Alslesen & Larsen i Brownsville, Minn., hvor han var i 9 aar. Han indgif saa i kompani med Nils Olsen Dnsgaard og drev almindelig kjømandshandel her i Spring Grove i mange aar. En yngre søn,

Knud, bor nu paa sin fars farm. En datter af Elling Niland ved navn Jøger, døde i en forholdsvis ung alder og var en mønster paa kvindelig ynde, stille og beskedne, og efter alle ydre tegn at dømmes, vist levede som en sand kristen.

Ole Lee var ogsaa af disse modige, haardsjøre karle, som forlod fædrelandet vaaren 1846 og kom til Rock county, Wisconsin, den 4de September samme aar, hvor han var til i 1854, da han kom her og kjøbte sig først 80 acres land i den nordre part af townet. Han blev senere eier af 240 acres land. Han indehadde i flere aar forskjellige tillidskøber i townet.

Engebret Knudsen Opheim som kom her i 1854, erindres endnu af nogle her som en meget agtet og forstandig mand. Han var med at organisere townet, blev den første townkasserer ligesom han tog en aktiv del i udviklingen af settlementet faavel i det kirkelige som det kulturelle.

Gunder Traan var født i Numedal 1831 og udvandrede til Amerika i 1853 og kom hid aaret efter. Han tog land i nordvestre part af townet, hvor han fik sig et pent hjem. Han lever endnu, men er meget døv og har tabt endel af sine aandsevner.

Bjørn Kolsrud var ogsaa af gamlefarerne, som kom her samme aar og fandt sig hjem søndenfor Spring Grove. Han var fra Kolsrud i Hallingdal. Sønnen Thor bor nu paa farmen.

Engebret Jensen Enderud var af de første Eggedøler som kom her til Amerika. Først til Spring Grove kom han i 1854 og kjøbte sig land søndenfor byen. Han var ogsaa en flink spillemand, der blev meget søgt til at spille i bryllup og dansemorøer. Mangt et dansepar har traadt takten efter musikens toner, som Engebret Enderud frembragte paa sin 8 strenges fele. Særlig yndede han at spille en vals som kom til

at nævnes som Enderudvalsen. Sønnen Adolf bor nu paa farmen.

En anden døel fra samme bygd i Norge, var den bekjendte kjæmpe Ole Olsen Gulbransongutten, som gif her under navnet „Big Ole“. Han var kommen her nogle uger før Engebret Enderud kom og tog først ud det land som Enderud blev eier af, idet denne kjøbte hans ret og „Big Ole“ flyttede da til Sowa. Vi kommer til at omtale denne „Big Ole“ senere.

Lars Meierfen Halstenrud reiste fra Eggedal 1842 og bodde i Wisconsin til 1854 og flyttede saa til Spring Grove, hvor han var til sin død.

En mand der staar i manges erindring som særdeles dygtig og hjælpsom var Paul Hansen Rosendal. Han var født den 18de Oktober 1838 paa Gadeland og udbandrede til Amerika sammen med sine forældre i 1852. Efter to aars ophold i Wisconsin kom familien her til Spring Grove og kjøbte land sydvest for byen, hvor den 16-aarige gut da fik gennemgaa nybyggerlivets rydningsværk, forbundet med tungt arbejde, og et sparsommeligt livsophold. I 1862 lod han sig hverve til soldat og tjente da som vagt mod indianerne fra 27de September 1862 til 20de Oktober 1863. Han var derefter hjemme paa farmen et aar og gif saa ind i armeen igjen den 15de Februar 1865 for at kjæmpe mod rebellerne i borgerkrigen, hvor han var til krigen blev slut. I 1873 blev han valgt som repræsentant til legislaturen fra dette distrikt, hvor han fungerede i to terminer. I 1875 blev han udnævnt til Registrer of Deeds her i countyet for at fylde pladsen som vikar til næste valg og blev da paa det almindelige valg i 1878 valgt og med trofast og dygtighed bestyrede han sit embede indtil han blev lagt paa sygeleiet, hvor han døde den 30te August 1880.

I 1869 blev han gift med Gunhild Olsdatter Brustraaten

fra Madalen, der fødte ham 6 børn hvoraf 5 lever, tre gutter og to piger. Den ene af pigerne er gift med en prest og den anden med en farmergut. De to af gutterne er farmere og den tredie er professor i Botanik ved statsuniversitetet i Minneapolis.

Paul Rosendal er omtalt som en mand med gode kundskaber og et ædelt sindelag mod sine medmennesker, der uden godtgjørelse stod mange bi med raad og vejledning.

En guldgravers fortælling.

Anders B. Fosø var født den 24de April 1826 paa en liden gaard to norske mil nordenfor Bergen. Der voksede gutten op og som den tids smaa-brugersønner, eller fistersønner blev han hærdet fra barndommen af til baade tungt og anstrængende arbejde. I en alder af 20 aar kom han til Bergen for at søge arbejde og fik ansættelse hos en rig kjøbmand med at løsse og lade skib og baade som bragte varer ind og ud fra dette handelshus. Anders kom der om høsten og var der hele vinteren, hvor han arbejdede hver dag uden at vide hvad han skulde faa for maanedens eller dagen, idet han stolede paa kjøbmandens funde fornøft, at han vilde betale ham en passende løn for vinteren. Da saa vaaren kom og gutten skulde flytte derfra kom kjøbmanden og gav ham hele 2½ specidaler, lig med \$2.70. Denne streg af den rige kjøbmand, der benyttet sig af guttens trofaldighed gjorde ham næsten bittert stent mod de norske arbejdsgivere, saa han besluttede sig til, at naar han fik tjent sig reisepenge, saa vilde han udbandre til Amerika. Ved flid og den i trængeste sparsomhed fik han penge til reisen saa han vaaren 1849 forlod Norge og kom til New York den 4de Juli. Derfra tog han med den tids befordringsmidler til en af hans ungdomsvener ved navn Mons Fosø, der var reist to aar forud og midlertidig opholdt sig i Wisconsin.

I 1848 blev som bekendt guld opdaget i California af en mand ved navn John W. Sutter og kundskab om denne opdagelse gik da som en ild i tørt græs over hele landet og satte tusinder af mænd i bevægelse for at komme ud til California og bli rige i en hast. Anders Jøfs, hans kammerat Mons Jøfs, samt 5 amerikanere besluttede da at reise med 5 par okser og lige saa mange vogne begav de sig paa reisen den 1ste April 1851 fra Wisconsin, over Mississippifloden og gjennem staten Iowa til Council Bluffs, hvor de forsynede sig med proviant for endel af reisen. Derfra fortsattes reisen gjennem Nebraska, Colorado, Utah til Saltjøstaden, mormonerens land og by, hvor de igjen indtog proviant. Nebraska og Colorado var dengang en øde og ubeboet egn, ikke et hus at se, eller en eneste menneskebolig af hvide folk. Kun en øde ørken, uden andre veie end dem som indianerne og buffalooksen havde trampet efter.

Som sagt, fra Wisconsin var de 7 mænd i følge; men da de kom ud til Nebraska stødte det flere guldgravere til, saa det blev en lang karavane med okser og vogne, der bevægede sig over de øde sletter med stuteskridt. En almindelig dagsreise var 16 til 20 engelske mil. Naar man slog leir for natten, saa blev alle vogne fjørt sammen i en ring (vognborg), hvor mændene og okserne var indenfor, medens vagt blev sat paa flere steder udenfor ringen, da flokke af indianere streifet omkring, færdig til at myrde og røbe de reisende.

Men det var ikke blot indianerne som voldte besvær, thi ligesaa meget frygtet var de svære sandstorme som undertiden rasede. De som ikke da kunde bedække sine ansigter blev piffet som med støber og okserne kunde sætte afsted i rasende galop og skille sig fra vogn og redskaber. Svære regnstorme indtraf ikke saa sjelden, saa de reisende blev helt gjennemblødet — vaade som en fisk — og denne vaade habit maatte de gaa

med indtil den tørkedes i jolen og af legemsvarmen. Og dog var endda ikke alt dette det værste paa denne besværlige reise. Nei, det var kun en og anden som blev dræbt af indianerne eller omkom i de sterke storme; men mormonerne var de mest grusomme og anrettede de største massemyrderier. Mormonerne allierede sig undertiden med indianerne og udførte forfærdelige blodbad. Saaledes berettes det at i 1857 blev 120 mennesker dræbt paa den mest grusomme maade af disse sammenfattede mormonere og indianere. Femten aar efter denne nedslabling af emigranter blev ansøgeren for denne morderebande, mormonbiskopen John D. Lee, og selve profeten Brigham Young usams, saa Brigham Young udstødte Lee fra mormonkirken og erklærede ham fredløs. Dette ledede til at Lee blev arresteret, forhørt og dømt til at stydes. Paa skaffottet tilstod han sin frygtelige forbrydelse, og fortalte at efter hans død skulde verden komme til kundskab om mormonspresterens skræffelige ugjerninger.

Anders Jøfs og hans følge slap da noksaa uskadt gjennem Saltjøstaden i mormonerens stat. De fik kjøbt sig proviant igjen af mormonerne og fortsatte reisen mod højsjældene, hvor de maatte vade gjennem dybe snefonner, over brusende elve og bække og Nevadas triste og øde ørken, og kom efter 4 maaneder og 10 dages reise til guldgraverbyen Hangtown i California. Byen eller leiren havde faat navnet af de mange som blev hængt der. Nogen politiorde eller øvrighed var det ikke. Næveretten, eller den sterkestes fordel, var den dømmende magt, og den drog ikke sagen ud med lange forhør, vidner og jury. Nei, naar nogen gjorde sig skuldig i tyveri, eller spillede falst i kortspil, saa var det at gjøre kort proces med ham, hænge ham op indtil livet var udsuget og saa lave en grøft og vælte ham ned paa samme maade som man begraver et dyr.

Det første aar man begyndte med guldgravning derude

betaltes for leiet hjælp 15 dollars dagen og kosten; men da Anders Jojs og hans følge kom var lønnen gaaet ned til \$4 dagen og kosten.

Anders arbejdet kun for andre den tid han opholdt sig der, idet han fandt livet sliq blandt disse halvville mennesker, at saa snart han fik tjent de fornødne reise penge vilde han komme derfra. Efter halvandet aars ophold blandt disse ryggesløse mennesker, hvor slagsmaal, mord og røveri foregik næsten hver dag og hvor man ingen tid i døgnnet kunde være sikker for sit liv, besluttet han at reise derfra og tog da med et dampskib efter Stillehavet til Nicaragua og derfra over eidet til Atlanterhavet; siden med dampskib til New Orleans og saa op efter Mississippifloden til McGregor, Iowa.

Efter sin tilbagekomst købte han sig land i nærheden af Big Canoe, Iowa, som han senere solgte og flyttede til Minnetota og købte en stor farm vestenfor Spring Grove. Nu bor han og hustru i byen og har det stille og roligt i sit køjelige hjem.

I forbindelse med denne guldgravers fortælling kunde det vel ikke være af veien at komme med nogle korte bemærkninger om California, da det var der den berømte Henry George undfangede tanken om Singletart-systemet (enesfatten), hvis bog „Progress and Poverty“ (Fremfærd og fattigdom) vakte saadan opsigt, at den blev oversat i flere sprog og forfatteren berømt baade i Europa og Amerika.

I 1847 havde de Forenede Stater erobret California fra Mexico og faat besiddelsen bekræftet ved en fredsslutning i begyndelsen af 1848. Det var den gang et øde og vildt land og liden forbindelse med den øvrige verden af de saa som var bojet der. Nogle spredte nybyggere drev lidt jordbrug der og ved kysten blev drevet lidt fiskeri. Den største by, San Francisco, var en samling hytter med omtrent 800 indbyggere.

Men i Januar 1848 blev den opdagelse gjort, som med en gang befolkede byerne. I en af Sacramentos bifloder blev opført et jagbrug og ved at lede vandet til sagnøllen opdagede man guldstøv i flodleiet. I begyndelsen blev denne opdagelse holdt hemmelig, men et par maaneder efter var det bekjendt, saa den californiske guldfeber greb hele den civiliserede verden. Fra alle kanter strømmede folk til i titusindvis. I et af gulddistrikterne omkring Sacramento havde der i begyndelsen af 1848 været kun 2000 indbyggere, men et aar efter var der 40,000. Allerede i 1848 blev der produceret for over 10 millioner dollars i guld og i 1849 for henved 40 millioner dollars. Byen San Francisco udviklede sig med en riveende fart, saa dens folketal i 1852 naadde op til 35,000 indbyggere og steg stadig.

Følgen af at denne mængde mennesker stadig strømmede ind blev, at prisen paa livsfornødenheder steg til fabelagtige høider. Tilførselen af varer formaadde ikke at dække behovet og heller ikke formaadde den store indvandring at tilfredsstille den store efterspørgsel af arbejdskraft. Udsigterne til at tjene sig en formue i en fart trak stadig lønsarbejderne bort fra byen og saa snart rygter kom om nye opdagelser af guld strømmede arbejdere i hundredevis ud til minesølerne. Matroser forlod skibene i havnen og murere, snedkere og tømmere forlod bygningerne halvt færdige og drog ud for at grave guld. Alle priser og alle lønninger gik da op til eventyrlige høider. I slutningen af 1848 kostede et lidet brød 30 cents og et pund poteter 40 cents — 24 dollars bukhøjen. At saa vasket en skjorte kostet en dollar og arbejdslønnen var som før jagt op til 15 dollars dagen.

Paa grund af denne eventyrlige, lokkende mulighed, at samle en formue i en hast ved at grave guld, vilde ingen tage sig land og bli farmer. De store landstrækninger som er af det

fineste og bedste frugt- eller farmingsland i de Forenede Stater og uden tvil den rigeste guldgrube i California, laa der uoptaget og af liden værdi. Da nu San Francisco og andre byers kommunalbestyrelser trængte penge til opførelse af offentlige bygninger, saasom skoler, hospitaler, fængsler osv., maatte de sælge en stor del af landet for en billig pris til spekulanter for at faa penge til at bestribe udgifterne med. En læge der havde paataget sig at behandle fattige syge, tiltvang sig som vederlag en stor strækning af den kommunale eiendom som han om ikke mange aar efter tjente millioner paa.

Det meste af dette værdifulde land i California kom saaledes i hænderne paa spekulanter for en spotpris, og de forpagtede det bort i smaa parceller mod høje afgifter. For brugen af land i fuldstændig uopdyrket tilstand betalte forpagteren fjerdedelen af høstens udbytte til grundeieren.

I 1858 kom Henry George til California hvor han paa nogle faa udflugter nær opholdt sig til 1880. Under sit lange ophold i San Francisco som medarbejder i flere aviser der fik han rigelig anledning til at grunde paa dette landsalg og kom da til det resultat, at disse private grundeiere var rene røvere, som intet nyttigt foretog sig, men indkasserede penge ved at faa ranet til sig en retstitel til den jord, som for kort tid laa der som alle mands eie, hvortil enhver havde fri adgang. Hvis stat og kommune i tide havde forbeholdt sig selv eiendomsretten til landet og kun overladt privatmænd brugsretten, vilde de uhyre rigdomme, som nu flød ind i de private grundeieres kasser, tilhørt samfundet. Ingen stat paa formue og indtægt havde da været nødvendig. Samfundet vilde da næsten spåmmet i penge af de indtægter de havde faat for brugsretten.

Smidlertid var nu eiendomsretten til landet forspilt; men den tanke formede sig hos Henry George, at den kunde vindes

tilbage og dertil behøvedes ikke nogen egentlig ekspropriation. Det kunde ske ved en simpel skatteomlægning og det var eneskatten. Man skulde sætte ud alle andre skatter og lægge hele skattebyrden paa bare landet alene, saaledes at grundrenten i hele sin udstrækning blev beslaglagt af det offentlige. Blev det, for eksempel, lagt en stat af 1,000 dollars paa en farm som det betales en forpagtningsafgift af 1,000 dollars for, saa vilde eiendomsretten til landet snart bli ophævet, da det ingen indtægt blev for eieren ved at beholde det. Ligeledes paa byggegrund i byerne og udyrket land. Skatten skulde ikke beregnes efter hvad landet virkelig gav, men efter hvad det kunde give naar det blev opdyrket og forvarligt brugt. Skatten skulde erlægges enten landet var dyrket eller udyrket, enten grunden var bebygget eller ubebygget.

Dette var — efter de skrifter jeg har læst — Henry Georges teori om eneskatten, som vist var noksa populær for endel aar tilbage, da han vist en tid havde mange tilhængere, men nu synes denne teori at være død ud og forkastet af alle statsøkonomer som ubrugbar. Ja endog socialisterne liker ikke dette skattesystem.

*

Efter dette sidespring ud til California faar jeg lade tanken dvæle ved disse første rydningsmænd her rundt Spring Grove igjen.

Mikkel Larsen Dal — som senere antog navnet Walhus — var født 27de December 1830 i Grans prestegjæld, Gadeland. I en alder af 6 aar blev han faderløs og henvist til moderens omsorg. I 1851 udbandrede han til Amerika og opholdt sig tre aar i Wisconsin. Kom saa her til Spring Grove og købte land nær statsgrænsen mellem Minnesota og Iowa, i Winnebief county, Iowa. Hans søn John Walhus, gift med datter til afdøde Nils Hendriksen, bor nu i Spring Grove og driver kjøbmandsforretning der.

John Lommen, en bror til Peter Lommen, som før er nævnt kom, saavidt jeg har fundet ud, samme aar. John Lommen var af disse stille i settlementet, der ikke gjorde sig bemærket ved noget embede, men som ikke desto mindre bidrog efter evne til rydningsarbeidet og udviklingen af kirke og skole. Baade han og hustruen var af disse gæstfrie mennesker, lig sine brødre, som det var en sand fornøjelse at besøge.

I 1855 kom Even Haugen og hustru Goro, Ole Stensrud og broderen Anders, alle fra Krødsherred, Selge Bergrud fra Sofnedalen, Ringerike. Knud Sagedalen fra Flaas, Sallingdal, Nils Tvede fra Gadeland, samt Hans Hansen Bakke fra Gudbrandsdalen, Ole Johnson Svartebræaten fra Eggedal, kom til Amerika i 40-aarene og formodentlig her til Spring Grove nogle aar efter. Vigesa Elling Ellingson Smedkerpladsen fra Krødsherred, som kom til Amerika 1848. Broderen Hans Smedkerpladsen, samt Knud og Amund Livdalen, Aksel Sundet og Ole M. Bjertnes kom formodentlig her i 50-aarene. Marstallet ved jeg ikke.

Ole Stensrud var født den 8de August 1818 i Brækkebygdens amneks til Krødsherred og udvandrede til Amerika med sin familie, hustru og to døtre, samt halvbroderen Anders i 1852. Efter tre aars ophold i Wisconsin kom de hid til Spring Grove, hvor Ole købte sig land og drev en tid baade farming og smedehaandverk. Ole Stensrud var meget interesseret i det kirkelige, ivrig som saa at saa bygget gudshus og efter kirkebygningen var færdig forsømte han meget sjelden at overbære gudstjenesterne. Ja, selv i sin høie alder efterat han blev svag og stiv i lemmerne kunde man se denne gamle hædermand komme gaaende støttet til en stav for at indtage sin plads i kirken.

Nils Tvede der formodentlig kom her samme aar, rejste ud til den vestre part af Minnesota, men kom her igjen paa

grund af indianerblodbadet i 1862. I 1865 lod han sig hverve til borgerkrigen og tjente der til frigens slutning. Han kan fortælle meget om feltlivet ved Chattanooga, Lookout Mountain og Missionary Ridge i staten Tennessee, hvor han gjorde vagt.

Hans Hansen Bakke var født den 1ste Januar 1801 i Ringebu, Gudbrandsdalen og udvandrede til Amerika i 1840. Ved landstigningen i Milwaukee fik han en papirlap med adressen paa til en Heg, der kort forud havde bosat sig i Town of Norway, Racine county, Wis., eller det saakaldte Musfego settlement. Med denne papirlap i lommen begav han sig alene paa veien til Heg og passerede gennem der som byen Milwaukee nu er, men hvor der da var kun en tømmerhytte. De første mennesker han da traf var nogle indianere, og til dem viste han frem det dokument han havde faat af skibskapteinene. De stampede i jorden med sine geværer og pegede bortefter „the trail“ og gjorde grimasser som tegn paa at i den retning bodde „the white men.“ Han gik da videre og kom frem til Heg, købte saa land i nærheden af Musfego og bodde der i 15 aar. Han blev der gift med Ingeborg Skere fra Tinn, Telemarken, og flyttede saa her til Spring Grove hvor han købte 160 acres land 4 mil vest for byen. Han døde i 1876. Sønnen Martin S. Bakke eier nu farmen. Han er gift med Olive D. Duklith fra Værdalen, Norge.

Til yderligere oplysning om denne Heg, som Hans Bakke havde faat adressen til, vil jeg tilføie at Even Heg var far til den berømte oberst Hans Heg, der først var med at organisere det 15de Wisconsin regiment som bestod hovedsagelig af norske og blev regimentets oberst.

I følge Holands bog, de norske settlementers Historie, var Even Heg en meget gæstfri mand, hvis hus var det mekka alle nykommere stævnedes til. Han bygget straks en stor lade og

den var om sommeren ofte fyldt med flere fnes gjennemreiffende nykommere, som der hos Heg fik frit ophold og venlig pleie. Tufinder af gamle pionerer har jovet i denne lade. Even Hogs lade tjente ogsaa som forsamlingslokale for gudstjenesterne i Mussfego førend man fik bygget den kirke som nu staar som et museum for oldsager i St. Anthony Park. I denne lade blev ogsaa de første brudepar viet af en norsk prest i Amerika.

I 1856 kom her, Ole P. Bolden fra nordre Land. Knud Tyribakken fra Hallingdal, samt Elling Solberg fra Sofnedalen. Elling Solberg udvandrede i 1848 fra en husmands-plads under gaarden Hovland i Sofnedalen, Ringerike og kom til Rock county, hvor han og familie opholdt sig i 8 aar. De kom saa her til Spring Grove og kjøbte land nordøst for byen. Elling Solberg og hustru var særdeles flinke og strævsomme folk, der arbeidet sig op til stor velstand. Hustruen Guri Solberg var rigtig et kjæmpemenneske, der i styrke kunde maale sig med de sterkeste mandspersoner i bygden. Ole Hovland var en af disse store skoveiere, som hadde trælast at sælge hvert aar, og det fortælles, at en af disse tømmerannammere som merkede lasten for kjøbmændene i Drammen, skrød hvært af sig selv, at han var baade sterk og godt oplærd i dragsmaal. Han hadde da lagt i bakken baade den og hin kjæmpekar, sagde han. Ole Hovland hørte paa denne selvros en stund og saa siger han paa sin rolige og lune maade: „Ja, men jeg har en husmandskjærring som jeg vædder saa og saa meget paa vil lægge dig i bakken.“ Dette var da ligefrem en fornærmelse mod denne spradebaske, at en kjærring skulde kunne overvinde ham og væddemalet blev bestemt. Guri blev da anmodet om at prøve kræfter med ham og efter en kort manøvrering laa han i bakken, hurtigere end nogen hadde tænkt, til

stor moro for de omkringsstaaende og en knusende ydmygelse for denne storskryder.

Steingrim Steingrimsen var født i Sigdal den 6te Februar 1836 og udvandrede sammen med sine forældre til Amerika i 1854 og kom her til Spring Grove 2 aar efter, hvor han kom i besiddelse af en pen farm kun en halv mil syd for byen. I 1861 blev han gift med Martha Pedersen, der fødte ham 7 børn — 6 piger og en gut. Sønnen Peder eier nu farmen. Broderen John Steingrimsen Bergerud og hustru Mari Bjørnsdatter, kom omtrent paa samme tid.

Ole P. Boldens biografi findes i Samband No. 68 for December 1913, saa jeg vil ikke gjentage den her.

I 1857 kom Johannes Halland og formodentlig samme aar broderen Andreas, begge fra Trondhjems-kanten. Toleif Nyhus med familie, hustru og børnene Ole, Elling, Lovise og Magot, fra Mal i Hallingdal. Elling M. Bjertnes, Lars og Ole Reierson Halstenrud, alle fra Sigdal, kom her sidst i 50-aarene. Pastor Reiar Larsen som døde i en ung alder, var en søn til Lars Halstenrud.

Ole L. Nyhus som ovenfor er nævnt var født 12te Juli 1851; har været meget benyttet i townets og countys tjeneste. Saaledes har han i 16 aar været countykommissioner med afbrydelse af 8 aar imellem, som han var townsupervisor. Nu bor han i udkanten af byen og har det roligt.

I 1858 kom Knud Storeh, Gundvald Tyribakken, Nils Hendriksen, Arne Myro, alle fra Hallingdal. Nils Hendriksen Støen var født den 26de Januar 1836 paa Næs i Hallingdal. I 1841 da Nils var 5 aar gammel døde hans far, saa hele byrden til at forsørge børnene blev lagt paa moderen, og da gutten var 9 aar gammel maatte han bort til fremmede for at tjene sit brød. Han kom da til en bonde i bygden, som hed Jens Forde, hvor han om sommeren vogtede kreatu-

rerne i skog og mark i hjemlierne og paa fjeldsæteren og om vinteren arbeidet han hjemme paa gaarden med vedhugst og andet som falder ved et gaardbrug. Denne Jens' Zorde omtalte Nils Hendrikfen ofte som en forstandig og suil mand og særlig hans hustru mindedes han som en ædel kvinde, der var som en mor for denne faderløse gut. Nils Hendrikfen blev rigtig veltalende naar han talte om Jens' Zordes hustru, hvor forstandig hun var, hvor venlig og god hun var, med raad og veiledning. Hun var streng og fordrede bestemt, at han gjorde sin pligt, naar hun satte ham i arbejde; men naar han da saa opfyldte hendes ønske, saa kom hun med lidt ekstra, en rømmekling eller en anden god madbid. Søs disse gode mennesker som Hendrikfen hele sit liv erindrede med megen taknemlighed forblev han i flere aar og efterat han som voksen arbeidede paa forskjellige steder i bygden hadde han sit hjem der.

§ 1856 døde hans mor, og to aar efter udvandrede han til Amerika, hvor han stoppede nogle maaneder i Wisconsin, kom saa her til Spring Grove, hvor han arbeidede paa forskjellige steder omkring hos farmerne. § 1862 blev han gift med Birget Olsen Sagadalen, der har født ham 10 børn hvoraf nogle nu er døde. § 1864 byggede han et lidet tømmehus og begyndte med almindelig kjøbmandshandel og aaret efter kjøbte han 30 acres land med et større hus paa og indgif i kompani med Nils Olsen Dnsgaard og de gif da under navnene „store Nils og vesle Nils“. § 1869 opløstes dette kompani og Nils Hendrikfen drev handel alene indtil 1878, da indgif han i kompani med Asle Halvorsen, men det blev opløst aaret efter. § 1880 byggede han en to etages butikbygning og drev i førstningen handel alene, men tog siden sin ældste søn Hendrik i kompani. Johan Røverud, søn efter af-

døde Knud Røverud, arbeidede i mange aar som butiksvend for Nils Hendrikfen.

Mrs. Nils Hendrikfen som endnu lever, er født den 15de November 1843. § 1847 udvandrede hun sammen med sine forældre, Ole Sagadalen og hustru, og kom til Rock Prairie, Wis., efter 14 ugers reise over havet og flere uger opover landet. Hun fortalte, at paa veien indover landet fra sjøhyten var det en barmhjertig kvinde som gav hende en kop melk og denne velgjerning glemmer hun aldrig, for hverken før eller siden har melk smagt saa godt som dengang. Efter nogle aars ophold paa Rock Prairie, Wis., besluttede hendes far at flytte derfra og begav sig paa veien sammen med et stort emigrantfølge bestaaende af 18 vogne belæsset med den tids primitive husgeraad, trukket af osjer. Kommen til Mississippien maatte de over floden til McGregor og det var et syn som hun heller ikke glemmer, da denne store emigrantfare satte over floden. Dog gif alt godt saa ingen ulykke skede. Ankomsten her til Spring Grove kjøbte hendes far sig regjeringsland sydvest for byen, som endnu kaldes Sagadalbotommen, hvor han grov en kjælder i bakkeskraaningen, som var baade kjøkken, storsue og sengeværelse i to aar og endog tjente som hotel for emigrantfamilier som kom.

Nils Hendrikfens børn er spredt over flere stater, men alle sammen i gode stillinger.

Hendrik Tangen fra øvre Flaa, Hallingdal, blev gift med en søster til Nils Hendrikfen og kom over her i 50-aarene. Han bodde i den søndre part af townet til ud i 90-aarene. Da flyttede han til Cheyenne, N. Dak., hvor hans søn Nils bor og hvor han for nogle aar siden døde. En datter af ham er gift med Martin Dmoth og bor i Wilmington. Hendrik Tangen var i flere aar en frøbling saa han lidet kunde bevæge sig

uden frykter. Formodentlig var det vel gigten som hadde gjort ham saa hjelpeløs.

Arne D. Myhro var født i 1849 og kom her til Spring Grove sammen med sine forældre da han var 9 aar gammel. Faderen kjøbte sig land vestenfor byen, hvilket Arne kjøbte i 1870, hvor han var til sin død.

I 1859 kom Knud Kauf med familie, Ole D. Kippe med familie, samt Ole Tollefsrud med familie, alle fra Hallingdal. Truls Paulson fra Sigdal kom samme aar og formodentlig hans bror Hans.

Ole K. Kauf var født paa gaarden Kauf i Næs, Hallingdal den 12te Mars 1843 af forældrene Knud Kauf og Birget Næs-datter. Vaaren 1859 udbandrede han sammen med sine forældre og 5 søskende, som da kom direkte her til Spring Grove. Hans far kjøbte straks 20 acres land 5 mil søndenfor byen, som de drev sammen nogle aar. Senere kjøbte Ole land ved siden af faderen og blev ved flid og sparsomhed eier af 200 acres land.

I 1865 blev han gift med Gunhild Ellingsdatter Snidkerpladsen fra Krødsherred. I sit ægteskab har de havt 9 børn hvoraf 8 lever.

Broderen Galgrim Kauf er født den 26de Mai 1836. I 1861 blev han gift med Barbro Nilsdatter Moen, og har i sit ægteskab havt tre børn, hvoraf to lever. De to andre brødre til Ole Kauf, er den ene ved navn Hans i Goodhue county, Minn. og Asle i Worth county, Iowa, der begge er døde. Søsteren Mase blev gift med Ole Zversen Vik fra Valdres, og bor ved Riceford, Minn.

Ole og Galgrim Kauf har for nogle aar siden trukket sig tilbage fra farmlivet og bor ved siden af hinanden i byen. Ole er noget plaget af gigten, men ellers noksaa frisk. Galgrim derimod springer noksaa hurtig trods sine 79 aar.

Truls Paulsen var født i Næsen, Sigdal, og kom her til Spring Grove 1859, og blev veteran af borgerkrigen. Efter dens slut kjøbte han og hans bror Hans en farm, som de drev sammen en tid. Truls kjøbte saa ud broderen, hvorefter Hans flyttede ud til Flora, N. Dak. I 1882 blev Truls Paulson valgt som repræsentant til Minnesotas legislatur, hvor han tjente en termin. I legislaturen fik han vedtaget et forslag om at det skulde ansættes en lærer i det norske sprog ved statsuniversitetet. Derefter begyndte han med en restaurant her i Spring Grove, blev saa postmester og indgik i kompaniskab med Steinar Meierson og de drev en butikforretning i 16 aar tilsammen, som blev opløst i 1907. Han drev derefter butikforretning alene til sin død. Truls Paulson var en oplyst mand og ivrig politiker, der stod ligesom fastnaalet ved det republikanske parti og høi told. Undertegnede hadde mange samtaler med Truls Paulson i hans og Meiersons butik, medens de drev forretningen sammen. Som oftest var vi ikke enige og dette gav da anledning til diskussion og det hændte ikke saa sjelden at Paulson glemte at betjene sine kunder, naar politiken rigtig hadde opheadet ham. Undertiden kunde han bli ganske skarp, saa vi gif fra hverandre ligesom lidt mugne eller halvsjunte; men næste gang jeg kom igjen var vi de bedste venner og jeg maatte da ofte bli med ham hjem og spise middag. Truls Paulson var en brav og dygtig mand, der søgte at fremme baade det kirkelige og kulturelle. Han var byens borgermester eller mayor i flere aar og indehadde flere tillidshverv. Det sidste aar han levede hadde han tabt meget. Han plagedes i længere tid af et hovedonde som tilsidt endte med døden.

Ole D. Kippe var fra Kippe i Flaa, Hallingdal, og kom som sagt her i 1859. Sønnen D. D. Kippe som nu bor her i byen var 5 aar da de reiste fra Norge og huffer saavidt hjem-

met der. En anden søn Anders Kippe er født her i landet og driver forretning her i byen.

Ole Tollefsrud er død for flere aar siden og hans søn Henry bor nu paa farmen.

Jeg har nu i ovenstaaende prøvet at samle en personalthistorie af dem som indvandrede hertil fra Norge op til 1860. At det kan være flere som kom her til Spring Grove town og by før 1860, er jeg omtrent sikker paa, men det er ikke mulig at faa rede derpaa, da næsten alle de ældste nu er borte. Det blir derfor ufuldkomment, men jeg kan ikke gjøre det bedre.

Sambands læsere vil da sige at en personalthistorie med lange biografier er tør og faare lidt interessant. Ja dette er sandt; en række navne med biografier er tørre for nutiden, men muligens det kunde bli lidt værd langt ud i fremtiden, naar vi, vore børn og børnebørn er borte, og derfor har jeg samlet saamange navn som mulig.

For ikke at trætte læserne med alle biografierne paa engang har jeg tænkt at slutte her og fortælle lidt om byens udvikling, det kirkelige og livet blandt de gamle pionerer, smaa anekdoter osv. for saa at komme tilbage til personalthistorien igjen, fra og med 1860.

Fra de første nybyggeres liv i Iowa og Minnesota i 1857—1858.

B. L. Wick.

Det vil kanske være af interesse for Sambands læsere at høre noget om de første norske pionerer, som begyndte ude i dette fjerne vesten og hvorledes de vandred fra sted til sted for at finde land, som var billigt og havde skog og rindende vand.

Det første hjem for en stor del af Stavangerfolket var La

Salle County, Ill., som Kleng Peerson hadde opdaget paa en af sine mange vandringer. Men de som kom først tog naturligvis op alt landet, saa der var intet regjeringsland for dem som kom senere. Det blev jagt om en af disse første, at da han paa landkontoret blev spurgt hvormeget land han vilde ha, svarede: „Jeg vil ha saameget land som jeg kan se, for mig og saameget som jeg ikke kan se, for'n Ola sønnen min.“

Lars Low og nogle andre, som hadde sparet sig op nogle skilling, vilde dog til vesten. De var nemlig nede ved Indian Creek nær Ottawa, Ill. Saa fik de istand et følge af unge gutter, som skulde lægge ind alle penge de hadde og kjøbe kreaturer og drive dem til Minnesota. Det skulde bære til Green Lake, der mentes at ha fremtid for sig, med indsjø, som i Norge fuld af fisk, med rindende vand og megen skog. Om vaaren 1857 tog følget ud, bestaaende af Lars Low, Ole Low og kone, Kristofer Møsvig, Ole Weland, Jacob Thore og Hans Ostvold, Erik Egeland og Jonas Ugelid. De hadde 60 kreaturer og fire okser med fire vogne. Alt de eiede af denne verdens gods var ogsaa nedpakket i vognene.

Det var en regnfuld vaar og veiene langt fra gode. Det bar til Galena og saa over Mississippi til Dubuque. Da de ikke kunde betale for færge for alle sine kreaturer drev de hele flokken paa elven og fik dem efter et langt bassetag over paa Iowa siden. Her skulde de møde Jonas Norland, som hadde boet i Benton Co., Iowa, et aars tid eller mer, men ogsaa ønskede at flytte. Dubuque var dengang en „boom“ by og intet trygt sted for nogen at opholde sig længe som hadde nogen løs eiendom. Følget tog saa ud, efter sin bestemmelse, op langs indian trails til West Union, saa til Austin, Minn., og fandt settlementerne liggende langt fra hinanden. Da de kom til Mankato traf de mange Winnebago indianere, som netop var bleve forflyttet fra St. Atkinson, Iowa.

Kursen blev derpaa sat mod Green Lake, som ingen her havde hørt om. Der var saa jettlere og de kunde ikke saa udforskjet noget fra indianerne, der ikke var ganske venlige. Men efter en lang tur paa den vilde prærie kom de til Green Lake, hvor der var blot en stor stolpe opsat med navnet Green Lake. Her var paa mange mil ingen hvide jettlere, men blot indianere, som fiskede og gik paa jagt for sit livs ophold. De nyankomne tog sig claims, men der var intet udfomme, og de længtede efter Illinois og de gamle jettlementer derne. Udover sommeren tog de saa tilbage. Erik Egeland og Østvold brødrene vilde dog bli igjen, men om nogle dage kom ogsaa disse og følget ankom saa til Rose Creek, nær Austin, hvor de fandt nogle norske. Her stansede dog Egeland og Østvold brødrene. Ugelid var stanset i St. Paul og kom ikke længere. Ole Tow vilde dog til Mitchell Co., Iowa, hvor en ven af ham, Asfaut Nag, bodde. Her, ved Rock Creek ikke langt fra Osage, fandt de et større norsk jettlement. Folket var for det meste fra Ringerike og var komne fra Wisconsin et par aar forud. Her fandt de ogsaa Jonas Norland, som hadde været i Dubuque og der hadde mistet to nøse okser og var blevet nødt til at gi en person et par for at saa det andet tilbage, saa han kunde komme videre. Sandheden var nok den, at det var omtalte person, som hadde stjaalet begge oksepar men af frygt for følgerne, om øvrigheden tog sig af det, gav op det ene par. Norland kom til Osage om sommeren men fandt ikke resten af følget og forblev der med hustru og flere børn. Det var i Dubuque at Norland fandt Aner Østfeldt, en kjendt kreaturmand, som den tid handlede med kreaturer og var en rigmand blandt nordmænd i La Salle Co., Ill. og raadede Nordland til at komme i et norsk jettlement og saa sig regjeringsland saa snart som muligt.

I Rock Creek var Livur Olson og Ola Allen de som var

bedst kjendt blandt norske og som hadde det meste under hænder. De var venlige og hjalp den som var trængende. Her var nu intet arbeide at saa og ingen penge at tjene for disse nykommere, som hadde holdt paa at reise og hadde sat til hvad de hadde lagt sig tilgode i Illinois. Lars Tow kom her til at bli kjendt med to Kristianiamænd, brødrene Anton og Martin Solter. De hadde ingenting og prøvede paa alle maader at saa arbeide. De drog senere til mineleire i Colorado og Montana og blev efterpaa kjendt som de første norske mine-millionærer i vesten. Martin døde for nogle aar siden men Anton lever endnu. Lars Tow har besøgt dem hvor de bodde i Helena og drev i det store jernvarehandel og var virksomme i bankforretning og store grubekompanier samt smelterier.

Ovenomtalte følge blev nu i Mitchel Co. med sine kreaturer til næste vaar. Saa drog de tilbage til Illinois igjen. De tog med sig nogle unge hester som de lastede ned med deres gods, og de gik saa tilfods den hele vei fra Mitchell Co., Iowa til La Salle Co., Ill., og sov blot en eneste nat under dække, et halmtag. Liderne var endnu meget daarlige i La Salle Co. og de maatte til at arbeide for \$14.00 maanedes og var glade til at de fik sig endog denne sum udbetalt for arbeidet. I den disse jettlementer kunde de ha kjøbt sig land meget billigt, men de skulde endelig ha sig „frit“ land til \$1.25 pr. acre.

Kommen tilbage til Illinois byttede Ole Tow et spand heste for 80 acres land i Iowa County, Iowa, og saa bar det bestover igjen. Han hadde været her nogle aar forud, men da han fik se sit land, som var det daarligste i hele countiet, meget ujevnt og bare skog, stod det umuligt at saa dette til noget hjem. Saa bar det til Benton County, Iowa med Toms, Asvig og Ole Weland. Der blev de derefter og

der byggedes op et større norsk settlement, hvor landet nu sælges for fra \$150.00 til \$250.00 pr. acre.

Af dem som her er nævnt er blot Lars Low den ene gjenlevende og gaar i sit 78de aar, rask og rørig, en gammel velstaaende farmer. Han smiler endnu naar disse fodvandring kommer paa tale, og kan ikke ret forstaa det at de maatte drage hundrede mil nordvest fra St. Paul for at finde regjeringsland, naar der var saameget af det lige frem for deres egne døre. Men saaledes var det med disse landsjøgere i den tid, og længe derefter. De drog fra sted til sted, og alle steder fandt de at være omtrent ligedan.

Skandinaver i Kongressen.

B. L. Wick.

Ifølge aarbogen for 1914 skal der være i Minnesota 122,427 svenske, 105,302 norske og 16,137 danske indvaanere. I Nord Dakota er bosat 45,937 og i Syd Dakota 20,918 nordmænd. I Wisconsin var der samme tid 57,000 norske og 25,737 svenske. I Iowa er der 26,763 svensker, 21,294 nordmænd og 17,961 dansker. Fra disse stater, med denne store skandinaviske befolkning, har man ogsaa haft flere skandinaver i Kongressen.

Det var Amte Nelson fra Alexandria, Minn., som brød veien ind i Representanthuset, og alle skandinaver kommer godt ihu den langvarige kampagne. Det var nemlig i 1882 at han tog sit sæde i Washington som den første norssjødte person til at bli hænket der, til at være med at lave landets lov. Siden er der kommet flere og jeg skal i al forthed nævne skandinaver, som har siddet i landets højeste lovgivende forsamling.

S. B. Dahle var født i Wisconsin af norske forældre og

sad i huset fra Wisconsin 1898 til 1903. Nils P. Gaugen var født i Norge og repræsenterede Wisconsin i Huset 1889 til 1895. John M. Nelson, født af norske forældre, sidder i Huset som representant fra Wisconsin, og fra samme stat er ogsaa J. L. Venroot i Huset. Han er af svensk herkomst.

Gilbert M. Gaugen var født i Wisconsin af norske forældre og har siddet i Huset fra Iowa siden 1899 og er kanske den som har længst været representant fra et distrikt.

C. M. Lindberg er født i Sverige og har været i Kongressen ifra Minnesota siden 1907. John Lind, svensk af fødsel, sad i Kongressen fra Minnesota fra 1887 til 1893, da han trak sig tilbage, men var atter i Huset 1903—5. Andrew J. Wolfstead er født af norske forældre og har været i Huset siden 1903 fra Minnesota. Ligeledes siden 1903 fra samme stat, Halvor Steenerson. Sydney Anderson, representant fra Minnesota siden 1911 er af skandinaviske herkomst, idet hans far er svensk og moderen norsk. Moderen til den nyvalgte kongresmand Van Dyke fra Minnesota er fra Sigdal i Norge. Galdor E. Bocu, i kongressen fra Minnesota fra 1893 til 1895, var nordmand.

Chas. W. Woodman, representant fra Illinois 1895—97 var født i Aalborg, Danmark og døde i Elgin 1898. Fred Lundin som var i Huset en termin, 1909—11 var svensk af fødsel og er bosat i Chicago, hvor han er medlem af Lundin & Co., fabrikanten af kemikalier osv.

Henry T. Selgeson, født af norske forældre, er representant fra Nord Dakota siden 1911. Martin M. Johnson, som var født af norske forældre i Racine, Wis., sad i Huset fra N. Dakota i tre terminer fra 1891. Han var fra 4de Mars 1909 U. S. Senator til sin død i Oktober samme aar. Asle J. Grønna, norsk, er U. S. Senator fra N. Dakota siden 1911. Han var kongresmand tre terminer fra 1905 til 1911.

Reed Smoot, Senator fra Utah, er paa moderens side norsk. Hun var nemlig født i Norge; faderen var engelsk.

Claude Swanson, nu senator fra Virginia skal være af svensk æt fra dem, som satte sig ned i Delaware paa den tid da Penn med sit følge af kvædere tog bosted i Pennsylvania. Det hedder, at Swanson skal være stolt af sin svenske nedstamning, og af sine tapre forfædre, som fulgte Gustav Adolph og fandt død eller seier paa Lutzens frigsmark i Thykland.

L. F. Rinn var i Kongressen fra Missouri, og nogen af samme navn ogsaa i Huset fra New Jersey. Disse er nedstammede fra svenske folk, som kom til Delaware. Af Rinn slægten, som har været dygtige folk, bor flere i vesten den dag idag.

Disse, saa langt jeg kjender til, er alle af nordisk blod, som har siddet i Kongressen i Washington. Amute Nelson er den som er bedst kjendt, og har været guvernør, repræsentative, og nu i mange aar senator. Han er et prægtigt eksempel af den norske bondetype, som virkede saameget som fremskridtsmænd og politikere i forrige aarhundrede i Norge.

Dptequeller.

S. G. Vertilrud.

Mange vil mindes det aar, da Sioux indianerne sidst gjorde oprør, og naar Sitting Bull blev skudt af de Forenede Staters soldater. Bladene var fulde af rygter og beretninger og snart begyndte man at frygte at ogsaa Chippewa indianerne skulde bli urolige. Det var flere af dem her rundt paa den tid. Det var ved juletider og paa den tid som disse indianere har sine aarlige danse. Vi fik høre de var samlede i store masser nede ved Red Lake Reservationen og dansede hvad den gang benævntes for „aandedanjen.“ Vilde rygter

løb fra grande til grande om at denne og hin havde enten set eller hørt noget mistænkeligt om indianerne, og de fleste frygtede for at de skulde komme for at ødelægge os. Mange rejste ifra sine kreaturer og alt som det stod hjemme, tagende med bare det nødvendige i sin slæde. Disse rejste enten til Dakota eller vest til byerne nede ved Red River.

Det var meget koldt nogle dage mens det værste oprøret stod paa, saa mange af dem der rejste ud led frygteligt og tog skade baade paa eiendom og hilse. De fleste holdt sig dog rolige her og ventede halvt frygtende paa hvad som kunde komme. Søster Kari var den ræddeste af os og hun sad næsten baade nat og dag og lappede klæder og gjorde alt færdigt for en hurtig oppakning. Mor var ligesom frygtløs, men trøstede sig med, at det vilde være forunderligt om den lille indianeren Mickinock skulde tillade sine folk at gjøre os fortræd, uden at give os et varsel først. Som en betryggelse i værste fald tog hun alle øffer, høgasser og andet skarpt som tilhørte ude i gaarden og satte dem indenfor døren i vor lille stue. Jar var da etpar ugers tid langt oppe i skogene og vidste intet om uroligheden. Jeg kunde ikke saa mig til at være ræd, da det var saa uholdbare beviser for at det var nogen fare paafærde, men det ligesom virkede smittende at høre alle disse historier og se paa al denne opstand og frygt, saa af denne grund turde jeg ikke netop vise mig altfor ligeglad heller.

Det kom saa bud om at alle skulde møde op ved Tadis (nu Roseau) for at tale over stillingen. Til dette møde gik jeg og fik se næsten alle de mænd som dengang bodde heroppe. Mødet organiseredes med at vælge formand og sekretær. Hele stillingen blev drøftet og forsøg blev gjort for at komme til sandheden af de mange rygter i omløb. Ingen vidste noget sikkert om indianerne, undtagen at det var en hel

del af dem som var forsamlet ved Lake-of the Woods hvor de holdt paa med hvad vi formodede, sin „aandedans.“ De vildeste slags rygter og historier blev berettede og udfaldet af mødet blev at tre mænd skulde rejse derop for at udforske noget om indianerne, og lidt penge blev sammenstukket for deres reiseudgifter. Dette var et hverv som kanske ingen listte at paata sig, men Andrew Solom, John Hendrickson og Oluf eller John Effsen blev udkaarede og samtykkede i at gaa derop. Dømmende efter stemningen dengang syntes det for os som om disse karer havde liden udsligt til at komme levende tilbage saa jeg maa virkelig beundre deres heldemod. Paa dette møde blev det aftalt et signal ifald nogen skulde se nogen fare fra indianerne. Signalet bestod i at afyre tre skud hurtig efterhverandre, og de som hørte disse skud skulde gjøre ligedan indtil alle var varslet. Derpaa blev mødet hævet og vi reiste hjem.

Næste morgen reiste jeg til skogen efter et læs tømmer og da jeg var færdig til at kjøre hjem kom min bror Mikkel med befaling om, at jeg skulde komme hjem saa fort som muligt. Mikkel havde sprunget næsten hele veien de 7 til 8 mil. Han fortalte at en mand af nabolaget hadde reist rundt paa sin pony med besked om at kjøre til sammen tømmer paa en bestemt plads, for der at bygge op en fæstning hvori alle kvinder og børn skulde samles. Han fortalte ogsaa at jeg var blevet rundelig kritiseret for min ligeglade uvorrenhed i at rejse tilfogs i slige tider. Jeg hadde ligesom en mistanke om at dette var nogle nye tullegreier, men reiste dog hjem med mit læs tømmer. Naar vi kom hjem fik vi høre at de aftalte tre skud var blevet afyret om aftenen forud. Jeg kastede af slæden det tømmer jeg hadde paa den og fandt noget mere lempeligt for kjøre ud til fæstningen. Vi tog ikke nogen tid til at hvile. Naar læsset var færdigt reiste jeg saa af-

sted, og det var da i skumringen om aftenen. Omtrent en halv mil eller saa ifra husene mødte jeg en som kom derfra og hadde været der med sit læs tømmer. Jeg fik da vide de hadde begyndt at bygge fæstningen, men ved at spørge ham udførligt om hvorledes den blev bygget tabte jeg ligesom troen derpaa. Han oplyste at arbeidet var ophørt for den dag. Jeg kastede saa af tømmeret der hvor vi stod og reiste hjem. Næste dag fik vi spurgt at planen om fæstningen var opgivet. Nogle hadde forsøgt sine geværer paa de delvis opførte vægge og fandt at fuglerne gif igjennem stoffene. De tømmerstokke jeg hadde kastet af ude paa marken laa der naar far kom hjem, og jeg fik skjend fordi jeg hadde været saa „hestedum som aa dra dei dit.“

I nærheden hvor indianeren Mickinock bodde den vinter var flere familier blevet rædde og hadde reist ifra sine kreaturer. Mickinock syntes synd i disse kreaturer og strævede det bedste han kunde for at stille dem. Noget af det pusfigste jeg har set var naar han fortalte os derom, hvilket vi i de senere aar ofte fik ham til. Med miner og ord forsøgte han at efterligne og forklare for os hvorledes de frosne kreaturer bar sig ad. Særligt pusfigt var det at betragte ham naar han efterlignede hønsene staaende paa et ben stivfrosne.

De tre mænd der gif til Lake-of-the-Woods kom tilbage og berettede at de var blevet venligt modtaget af indianerne der, og at alt syntes være fredeligt iblandt dem, samt at indianerne var sørgmodige over at de hvide skulde være rædde for dem. Det var sandt nok at indianerne holdt paa med sin dans, men at det var deres vanlige aarlige dans, hvortil de møder op paa visse steder. Derefter blev det roligt igjen og de som hadde reist ud kom tilbage.

Senere fik vi vide at de tre skud var afyrede i kaadhed af en som hadde været borte medens mødet holdtes og kom

hjem efterpaa. Vi overlader ham til læseren for sin dom derfor.

Noget udpaa vinteren traf jeg to indianergutter vi kjendte og kom til at nævne noget om skrækken vi havde oplevet. Først blev de alvorlige og ligesom sørgmodige, men saa kunde de ikke skjule for mig et let drag af fornøielse og at de forsøgte at holde sig fra at le høit. Jeg forstod da at vi havde været til moro for indianerne.

Urolige tider som det da var, gir en god anledning til at lære sine medmennesker at kjende. De, som man mindst skulde ventet det af, var ofte de mest fattede og fornuftigste. Siden den gang har aldrig nogen kunnet overbevise mig om sit heltmod bare med at fortælle det selv.

Seg var en hel del for godtroende i førstningen og har ofte været skamfuld over at lade mig overtale til at gaa som jeg engang gjorde. — Jeg tror det var sommeren 1891 at to mænd kom til os og fortalte, at hele settlementet holdt paa at samle sig, for at gjøre noget med en mand som var saa vrang i sit nabolag. Netop hvad som skulde gjøres med ham var ikke bestemt. Det var dog helst sandsynligt at han vilde blive tjæret og fjæret og saa sendt afsted udaf settlementet. Det hntedes dog om at det ogsaa kunde bli hængning om han satte sig imod. Dette var noget som jeg havde meget imod at være med paa, men fordi jeg kjendte disse mænd som redelige og høitstaaende i sit nabolag, og for ikke at fornærme dem, blev det lovet jeg skulde komme. Mødestedet for os var ikke sikkert aftalt og naar jeg paa eftermiddagen kom derud kunde jeg ingen se og gif saa op til postkontoret Sabis og var meget glad over at jeg ingen traf saa der kunde gives anledning til undskyldning for ikke at ha mødt op. Jeg holdt mig i nærheden af postkontoret og udpaa eftermiddagen fik se en flok mænd komme spadserende efter veien forbi stuen til

den mand som skulde straffes. De gif i parvis efter hberandre hver med et gevær over skuldrene og kom op til postaabneriet. Der var vist en 25 eller 30 i følget. De mænd som jeg antog for at være lederne og som havde været hos os var ikke med. Dette blev jeg meget forundret over. Flokken ligesom spredte sig ved postaabneriet og det blev intet af at gjøre noget med manden. Bra var det nok at saa blev tilfældet, da vi hørte siden at han havde flere mænd inde i stuen hos sig, og at de havde belavet sig med geværer og patroner nok. Har hørt siden det bare var almindeligt nabotrangel som var aarsagen. Om aftenen gif jeg hjem skamfuld over min tjenstvillighed i et saa dumt foretagende.

Et bondebryllup i Fyresdal.

Gr. Redaktør!

Med glæde har jeg læst „Sambands“ julenummer og skjønner, at det er nordmænds hjerter, som banker derover saa langt, langt borte fra mor, barndomshjem og Norge. Vi herhjemme bær længselen mot alt derute, de derute bærer kjærlighedens længsel mot alt her hjemme. Mon det ikke har sin grund for endel deri, at alle vi menneskebarn i vor sjæl har en higende længsel efter den store fuldkomne kjærlighed, som vi ogsaa engang skal naa, den dag sjælen finder sit op-hav.

Jeg vilde gjerne skrive litt i „Samband.“ Ser det er organ for nordmænd fra alle landsdele og da jeg har mine fleste slægtninge derover fra Telemarken, og jeg selv er Telemarking, vil jeg helst denne gang skrive litt fra min hjembygd, Fyresdal. Hvis saa redaktøren er saa venlig at ta det ind og vil ha noget fra Adalen næste gang, skal jeg forsøke det.

Har nogen interesse av at høre, hvordan et bondebryllup

i Tyresdal blev feiret saadan for en tre generationer tilbage? Kanske en eller anden gammel gubbe derover har feiret sit just slikt?

Jeg har hørt det fortælle av mine forældre. Nu er det jo en ganske ny tid i bygden. Folk reiser mest til byerne og gifter sig, og de brylluper som staar hjemme ligner mere paa bybrylluper. Dog beholder bruden sin staute dragt.

Det er St. Hans. Spillende sommerdag. Sol over fuld-
vokjet Løv, engen fuld av blomster, akeren spirende ung. Gaar-
den ligger hvit, hester kjøres ind paa tunet. Litt efter litt
samles gjesterne i klynger ute paa tunet, ferme og staute i sin
fine utfyldte humad, tar hverandre i haanden og hilser „tak for
sist.“

Men inde i stuen staar bugnende borde med langbænke om-
kring. Store smørballer formet i uttrokede træfat staar og
ligger blommegule paa bordet. Store oster, spekelaar, røkefisk,
gumbe ser du overalt og saa store stabler av leffeklining og
flatbrød. Her kan du ta fat, gut! — Ål i store rosemalte
baller og sølvstaup til brendevin.

Men bruden er endnu paa staburet. Det er jo gjesterum-
met paa gaarden — rummet for alle stasklærne, fineste gje-
stefengen og rundt væggene rosemalte kister. Og der staar
brudestolen. I den sat mor, bedstemor og alle de andre. Var
de lette eller tunge om hjertet? „Se det var der ingen som
visste!“ Nu sitter Astrid der. Kinden litt blek. Det gyldne
haar flommer om midjen. — Brudedragten sitter godt: Sort
klædeskjørt, kantet med fløiel og sølvbaand — likedan trøie;
men den er aapen i brystet for det hvite lin. Paa hver side
foran er der filegrans „sølvmalet“ og nu bæves der med
sølvkjæde (maleleffe frem og tilbake, saa trøien holdes sam-
men. Under kjedet er der sølje efter sølje nedover brystet.
Nederst sølvspænder. Over det hele lægges saa „flatleffet“, et

bredt sølvkjæde med tre store penger i. Det lægges to gange
rundt halsen og naar langt ned over forklædet. Dette er hvit
med kniplinger om; gammelt i ætten og baaret av mangen
brud. Nu sættes gjæveste prydnaden paa. Det er „la'et“. Det
slutter tæt om tindingerne med en stygge eller skjærm, næsten
som en slags hattefjerm, og under den hænger tæt, tæt med
smaa blanke sølvbløv og skjelber. Og saa paa oversiden er det helt
dækket av fint arbeidet sølv med smaa løv. Fra „la'et“ ned-
over det løse haar falder fine baand i længde med loffen. Om
livet et belte av fylldig silke med lange frynser. Rnyttes i knute
bak.

Saa, nu er hun færdig. Spillemanden spiller op — alle
samles i stuen. Alle venter „bruden den vene“. Er det nu
nogen som vil røve bruden, saa prøv dig! Mangen gut har
gjort det og er blit fredløs for livet.

Forrest kommer „brudekonen“ saa bruden, saa brudepifen.
Saa en brudesvend, brudgommen og nok en brudesvend. Den
siste maa sørge for at smelde døren haardt i tre gange. Det
er „brudsmelden“. I høisætet ved bordet sitter forældrene.
De reiser sig nu op, trykker de indkomne i haanden og gir
dem plads. Saa gaar ogsaa alle andre tilbords. Men under
maaltidet blir der livligt! Der affurderes om „benkegaaburne“.
„Brudesveinarne“ skal kjøpe bruden for brudgommen. Der
lydes meget. Sist gaar det op i flere tusen kroner, høst og
slæde paa kjøpet. (I tilfælde der senere blir ugreie mellom
egtefolkene kan bruden kræve „benkegaava“ som sin særeie).
Astrid er en gjæv jente. Der kyles meget. Handelen blir slut-
tet og kjøpekaalen druffet. Men nu blaaser vinden fra anden
kant; ti nu er det brudgommens folk som skrifer op om den
gode handel, de har faat, mens sælgerne driller med at de nok
har „kjøpt katten i sækken.“

Det er alt blit midt paa dag, saa gjælder det om at kom-

me til kirken. Kjørende først. Bruden i anden vogn. I første jitter spillemanden, og brudeslaatten toner gjennom dalen. Mangen er det nu, som i slaatten lever op igjen sin egen brudefærd. Mangt et øie faar glans, og mangt et saart suk tvinges tilbake. Bruden? Bær den for hende glæde eller sorg? Na, de er saa tause, saa stolte disse norske kvinder oppe fra dalen, det er ikke godt at tyde de stille træk.

Snd gjennom kirken gaar de i samme orden som de kom ind i hjemmet, men ved fremste stol gaar mændene til høire, kvinderne til venstre. Brudgommen fører selv sin brud til alteret; men efter vielse fører han hende tilbake til kvindesiden. Naar de gaar ut igjen, har han hende ved armen, saa kommer de andre — brudekone, brudepike og følgesvende. Deretter bryllupsfolket og saa „koppararne“, det er alle bygdens folk, som ikke er budne i bryllupet, men har indfundet sig i kirken for at se bruden. Naar saa brudefølget kjører hjemover, drønner det stund paa stund hortover bygden til ære for dem. Spillemanden stryker atter op paa feleen. Atter klinger brudeslaatten ut i sommerdagen. Hjemme blir atter deres haand varmt trykket og kjøgemesteren møter atter op med velkomst-skaalen. —

Efter middagen ryddes der til dans. Dans ute og dans inde — og indimellem gaar kjøgemesteren med skænk. Øltonder og brændevinsdunker er lagt ut paa statur, laaven osv. Alle mænd i laget maa bli fulde. Skulde nogen saa saa litet, at han er ædru under hele bryllupet, blir det en skamplet paa vertsfolket. Bruden danser første dans med brudepændene, saa med brudgommen — stille og stø. Sølvringler paa bringens lin, hun er dagens dromning. Men brudekronen er ofte tung at bære. Det var nu ættegaarden, som denne hadde; — men øiet streifer engang imellem ham med de kaate kast —

han som stundom griper feleen og lar slaatten gaa saa saart og mildt over strengen.

Saa lekes der og leves der hele natten tilende. Vare saa gaar i seng. Tilfids har dog næsten alle tat sig en blund paa statur eller laabe, hvor det har faldt sig. Morgenen møter de atter frem for saa at ture den dag og — næste med. Men den som om natten sov med en jente, faar en utmerkelse. Han maa danse med „fillebranden“ d. er. en bakmeis, som er snørt fuld av filler m. m. Ja, mangen faar sig en god latter; men gutten spender løftet som ingen ting og bær nok saa staut sin „fillebrand“. —

Bruden møter op med konefautet paa. Brudgommen holder sig helst ved hendes side. Skal de bli lykkelige? Ja, skal man tro veiret saa. Det var jo sol! En liten skur utpaa eftermiddagen, ja — men det betyder jo rigdom. Det var litt leit, at de møtte likfølget fra Klassen horte i Øistogen — det var jo et tungt merke — men — livet er langt nok for lykken — og helst for langt for sorgen. —

* * *

Dette var bryllupet. Fyresdals bedste spillemand ved denne tid var Stor-Olav Rapper eller bare Rapperen, som han kaldtes. Han reiste til Amerika som mange andre gjæve mænd. Han var ikke større karen, end at de bar ham paa ryggen, da han spilte i de første dansemoroer. I første bryllupet spilte han det naar han gif til konfirmationen. Han skulde enddog være den kjendte „Mullargutens“ overmand. Sidste bryllupet Rapperen spilte i før han reiste til Amerika var i fars og mors bryllup paa Wæthing i Fyresdal. Der spilte han slik, at ingen hadde hørt brudeslaatten saa vakker før. Endnu lever brudefolket fra det bryllup — og endnu mange av gjesterne og endnu tales der ofte om Rapperen og hans spil. Jeg vet

ikke om Mapperen lever — men gjør han det og faar se disse linjer — da er dette ham en hilsen fra venner i Norge. —

Hermed en varm hilsen til segt og venner som maatte læse dette!

Eldrid Bæthing-Ringerud,
Ningen i Madalen, Norge.

28de Januar 1915.

Sau svenske Lars, Tomas og John.

Af M. S—g.

§ Valdris, saavel som i andre bygder her hjemme i Norge, blev det i gamle dage som oftest betragtet som noget rigtig stort og ærverdigt at være en kæmpekar. Saaledes trodde mange som var bejælet af den slags lyst, at naar de kom i brydefamp med nogen kæmpe fra nabobygderne og tilfældigvis vandt seier, da var det afgjort at de fra den tid af fik ry paa sig og blev gjenstand for langvarig og rosende omtale i vide kredse.

§ gamle dage var det ogsaa meget almindeligt at høre de ærverdige gamle sidde og i al fortrolighed fortælle til den oppvoksende ungdom begivenheder om kæmper i fra ældre tider, og hvorledes valdrijerne især hadde udmerket sig baade i dragemaal og slagsmaal naar de mødte op paa de bestemte kamppladse for at tage brydetag med kæmper ifra andre bygder. Da lagde de gamle altid til at det var som oftest de spræke valdriser som gik af med seiren. Disse gamle kæmpefrøner, som de gamle saa ofte uskyldigt bebertede den oppvoksende ungdom med, saa ofte ud til at ha en daarlig indflydelse paa den viltre ungdom, og som oftest ledet dertil, at der hos nogen af dem opstod en inderlig lyst og længsel til at bli kæmpekarer og efterligne sine forfædre og saa det samme fortjente ry og omtale som disse hadde havt.

Det vil erindres endnu af nogen af de ældre hvorledes to gløgge viltringer, nemlig Tomas og John i Bang, særlig saa ud til at ha lyttet til disse gamle kæmpefrøner med stor opmerksomhed. Allerede i en ung alder begyndte de at øve sig i den slags sport, saa de kunde bli dette tiltænkte fuldt voksne og værdige naar de, saa at sige, kom til tjælts aar og alder. Altsaa, øvelse skulde der til. Og hvorledes skulde det ske?

Det var ingen training eller boxing skole deroppe den tid. Men efter hvert som disse viltringer voksede op saa det ud til at de hadde dannet sin egen plan for den slags øvelseskunst. Planen gik ud paa at de kjælede og eglede sig ind paa andre fredelige og uskyldige smaa gutter som ikke hadde gjort dem hverken mén eller skade i nogen somhøst maade. Men disse var da som oftest fattige tjenestegutter og husmandsønner, og disse var da ikke for gode til at praktisere lidt saaledes tilfældigvis. Salsald trodde ikke Tomas og John at det var noget udaf veien. De var da som sagt bare husmandsønner mens de selv var gaardmandsønner, og om det kunde hvile lidt gjæld paa farsgaarden saa kunde de da være like stolte for det. De tog altsaa selv frihed at øve sig ind for denne sport, og passet altid paa at deres øjre var af det slags at de lettelig kunde overvinde dem. Saaledes tured de frem sine ungdomsdage i en vilter kaadhed, indtil de kom op til 23 aars alderen, saa de vidste med sig selv at de efter den tid hverken kunde bli større eller sterkere. De var dog i besiddelse af de fleste egenfaber, som krævedes til deres tiltænkte karriere, med den undtagelse, at de var smaa af vekt og deres kræfter i forhold dertil. Men de var ingen kujoner, hadde godt mod og var spræke og frikse som selve katten. Dette sidste hjalp dem betydeligt naar det indtraf at de stødte paa sin overmand, thi da tog de som almindelig foden til værn. Endelig hadde de da gjort op med sig selv at nu vilde de snart vise folk hvad de duet til. De

vilde nemlig ved første Leilighed som gaves prygle op en gofar i bygden uden noget som helst hensyn til hvem det saa var, bare det var en gofar. Begge to maatte da gaa sammen og udføre dette, om det saa skulde bli gjort til gang.

Paa Thune i Bang kjente der en stor sterk svenske i de tider. Om sommeren i slaatoppen en Lørdagskveld, rygtedes det at han Store-Lars svenske var kommen over Bangsmjøsen og hadde taget ind paa en af nabogaardene for at besøge en jente han skulde ha der paa gaarden. Ud paa kvelden begav Tomas og John sig til stedet meget vel bevæbnede, for at prygle Lars. Komne ind paa gaarden begyndte de at sfrige og huje af alle kræfter og bad Lars komme ud. De gik ind i jvalegangen, sfreg og banket paa døren, som var godt stængt indenfra. Uheldigvis var det et falskt rygte at Lars var kommen over Mjøsen denne aften. Derimod var manden paa gaarden hjemme, nemlig en endda større svenske, som var født og opvokset der paa gaarden; han var af en eller anden grund ikke reist til feters den aften. Dette var Tomas og John uvidende om men, trodde sikkert de hadde den rette mand for sig der inde, hvilket de ogsaa hadde i en forstand. Formedelst alt spektakel urostifterne udsørte derude i jvalgangen, saa manden sig nødsaget til at aabne døren og gaa derud og se hvad som var paa færde. Det kan godt hændes, han ogsaa for en tid lod til at være den rette efterføjte Lars, som de faade viltringer for øieblikket trodde de hadde for sig.

Uden mindste betænkning begyndte viltringerne straks at bruge sine vaaben paa manden. De hadde juft været inde i en smedje og tillabet disse værjer af skarpe jernstumper. Den sterke mand fik saaledes uventet nogle blodige slog i hoved og ansigt. Men da han forstod, de hadde ondt i sinde, maatte de stanje. Han omfavnedes dem begge to med en gang og stuwede dem sammen ned i jvalegangen, ligejom det hadde været dum-

poser, og kanske uforvarende kom til at træde paa dem ogsaa, inden de kom ud af gangen. Saa har det hovedfulds ned over den lange stentrappe og ud paa tunet. Manden forsøjte da at faa fat paa en liden kjæp, han hadde liggende under staburgulvet. Hadde de da stanjet, vilde de vist faat ordentlig ris, men mens manden tøvede saaledes, passet urostifterne øieblikket og tog benene fat, og med et lidet forsprang var de ikke til at indhente denne gang. Manden blev altsaa i gjæld til dem. Efterjom han var redelig i al sin færd forsøjte han fra den dag at faa et opgjør med viltringerne. Men det saa ud til at de hadde ingen lyst til at ha noget nærmere opgjør med svenskebonden.

Det tog over et aar efterpaa før det skede nogen afbetaling paa den redelige gjæld. Endelig en maanedys vinterkveld mødte Storjenskesøn en hob med vilter og modig ungdom — et sted borte i Heensgrænden, der iblandt var ogsaa Tomas. Bonden spurgte, er det du, Tomas? Han svarede, det er mig, han trodde ikke bonden vilde betale sig op der iblandt saa mange vidner. Men bonden sa: „Jeg skylder dig lidt, Tomas, og nu maa du ha det.“ Tilfældigvis hadde bonden sin kjæp med, en saadan som han pleiede at tugte hørnene med. Saa tog han Tomas i kraven og gav ham en ordentlig dragt prygl fra øverst til nederst, ja alt han kunde taale, ja endog lidt mere til. Men det var vel fortjent og kom vel med; og fra den tid vogtede Tomas sig og ikke gik imod Storjensker mere. John syntes ikke at ha lyst til at modtage sit til godehavende, flygtede derfor fra bygden og kom aldrig mere tilbage til sin fars gaard.

Denne tildragelse hændte her i Valdres for over 40 aar siden og er saa sand som den er lang.

Jungvel Svjaan.

Langt attant i ti'n da fjøvjaan
 Va einast farkosten paa land,
 De seies, han Jungvel i Svjaan
 Va handlar og mykji te mand. —

Han budd pundi Jonnfil-høgden,
 Der elva i udduom rann;
 Og engin i heileste høgden
 Sa fardast saa vidtom, som han. —

For Svjin ha vyrr i Trondhjem,
 Saa rasandes langt utne fjord'n;
 Der kjøst'n fuld fløva me bond-fræmm
 Og varu fraa allsta's paa jord'n. —

No fjøres paa trein og me bila,
 Langs elvin, te by'n og tebak's;
 Men Svjin, han for yvi fila,
 Foruta no væg, da tedag's. —

Han la filla heilan i bløiten
 Og grunda ut leia, den best;
 Saa strauk'n, og yvi Blaastøiten,
 De seies, at handlar'n han re'ft. —

Da han utpaa byreisa monnaa,
 Gjikk fjerringan me'om, me fleir;
 Me graata daam vendtatt, og konnaa
 Trudd aller hu saag att'n meir.

Men Svjin me live vadrt spara;
 Han kom att heilskjinda fraa fard'n,

Og sølke daamm mødt op i garda,
 Nyfikin paa tiend fraa Bard'n.

Saa laut'n fortæl daam om kjørkja
 Og alt, han ha sjett, som betydd. —
 Om slava og slitt, tardt de mørkja
 For augom paa kvinfølk som lydd.

Sa han ha sætt foten i tuba
 Paa mangt 'i' besynderle land;
 Og karran daam tok taa seg huva
 For slikan visardandes mand. —

Saa pakka'n ut varan tu fløvin
 Og baud fram, paa handelsmands vis;
 Me pluting de lønt ikj aa prøv inn,
 For Svjin had naggelfast pris. —

Han raadd ikj in skrap eller ramass;
 Men varu som avsetna fann;
 Sa ligete fløiel og damass
 Og flaskaa me logtandes-vand. —

Rambua, den had'n paa buri,
 Na handel'n, den va has belund;
 Men pængan han tok, den filuri,
 Og grov ne paa Raubergis grund. —

De seies, han grov ne 'i' kvarter
 Me søllpæng, og maale va drøgt;
 Men stødt ha de gaat som paa tvarter,
 Na find de, for daamm som ha søkt. —

Den tia va jölke vanfunnøgt,
 Og saa kunda laasjaa og sskriv;
 Men Övjin kund bodera grunnøgt,
 Brukt penna, der ander brukt kniv. —

Le vitten for jamme daamm tok inn,
 For de han va sskrivkunng mand;
 Og namne, i ministrial-bokin, —
 Staar sskrivvi me ssklytandes hand. —

John P. Svers.

Uddu, evje — Bond'kræmm, bondefram — Seilan, hjer-
 nen — B्लाastøiten, et fjeld i Trondhjem — Monnaa, gaa sag-
 te — Nyfikin, nysgjerrig (for nyheder) Naa in, gjøre ind-
 kjøb — Namast, levninger af lidt af hvert — Belund, lyst —
 Paa tvarter, paa-tværs — Bodera, begge dele — For jamle,
 i almindelighed.

Valdrisgaven.

Til valdriser i Amerika og Canada.

Omtrent alle valdriser i Amerika burde nu ha hørt eller læst om, at vi holder paa at indsamle en frivillig gave til Waldres som en liden erindring til folket derhjemme. Et bevis paa, at vi fremdeles elsker vor deilige, naturfjønne fødebygd, at vi endnu husker og agter paa barneminderne fra den kjæreste plet paa jorden, nemlig barneaarene, der hvor vi drømte om den store vide verden og længtede paa den dag naar vi, som Afsladden i eventyret, kunde sætte iver for at finde en prinsesse og vinde det halve kongerige. For de fleste af os gif veien ober blaamhyren til Amerika. Nogle fandt vel sin prinsesse; men yderst saa vandt det halve kongerige. Alligevel har

de fleste af os gjort det saapas godt, at vi lettelig kan ajsjaa et lidet beløb for Valdris-mindegaven.

Saa, nu staar vi valdriser ved vejskillet. Nu er handlingens time ssklaat. Enten maa vi nu samle os og alle som en hjælpe med penger, sskrivning og andre midler, saa at vor gave til vor kjære fødebygd maa bli paa høide med de andre bygdegaver, eller saa faar vi finde os i at latterliggjøres af andre folk. Ejsiterat vi i aarevis har pralet af (og det med rette) at vi var de første til at vække interesjen for bygdelagsbevægelsen og danne et lag, saa vilde det nu være svært ydmygende om vor indsamling blev til en fiaakto, og det blir den sikkert om ikke J hjælper. Derjom J tænker at deres fem dollars ikke vil gjøre stort mon, saa tar J storligen fejl. Svis nu for eksempel et hundrede andre var af samme mening, saa vilde det foraarjsage et tab til mindegaven af \$500 eller omkring fr. 1800. Nei, jend deres bidrag idag. Udsjæt det ikke længer.

Grunden hvorfor jeg tilfældigvis nævnte \$5 er, at efter min mening burde der ikke gives et mindre beløb. Hvor mange er der ikke som har „bلاast ind“ en fem til tyve dollars paa nogen saa timer. Ssvad har vel udbyttet været? Maajske en sterk hodepine den følgende dag. —

Med de penger vi giver til mindegaven er det anderledes. Vi ved at de vil bli brugt til det sskiened som vi selv bestemmer, og at vi er forvisjet om at gjøre nogen glad.

Et gammelt ordsprog siger: „Sykken bestaar af at gjøre andre lykkelige.“ Har vi ikke andet at leve for, saa lad os i det mindste forsøge at gjøre en eller anden glad, for da ved vi, at vi ikke har levet et tomt liv.

Stik deres haand i lommen, dybt ned, og jend den sedlen idag. Svis at mange bæffe ssmaa gjør en stor aa.

Det burde være alles pligt at hjælpe paa alle mulige omraader. Vi kan ikke overlade alting til hovedkomiteen. Vi maa

huffe, at disse mænd umulig kan gjøre alt alene. Der trænges hjælp. Lad os løfte i flok saa faar vi se resultater som vi kan ha grund til at være stolte af. Lad os gjøre indsamlingen til en æresfag for enhver Valdris. Hvis De er en egte nordmand med valdrisblod i Deres aarer, saa vær med at reise et hædersmerke til minde om alle utflyttede valdriser. Et minde som kommende flegter vil se op til med tak for det gode hjertelag som valdriserne gav saa tydelig bevis paa i 1915.

Lad os ikke være aarsag i at der kastes en skygge over vor kjære fødebygd. Det har den ikke fortjent. Lad os løfte dens navn i handling, skrift og tale. Gjør ordet „Valdris“ til et symbol paa enighed, gavmildhed, fædrelandskjærlighed og hjælpomsind. Lad det skinne som en stjerne uden pletter eller smuds. Da kan vi være stolte af at være af den gjevne valdrisætt.

Saaber at dette blir læst af mange af mine kamerater og veninder fra Bang og Vestre Slidre. For disse vil jeg oplyse, at jeg er født og opvoxt paa gaarden Brekken i Hurum, Valdris. Skulde like at høre fra mange af dere som har flyttet over paa denne side af Atlanteren. De kan ogsaa paa samme tid sende deres mindegavebidrag til mig, om de ønsker det, da jeg er bemyndiget til at modtage og kvittere for samme.

Det glædede mig meget at læse Hr. Johan Dvrens stykke om Valdrisgaven. Det er sorgligt at en saa bra mand ikke er Valdris. Men det er let at merke, at han forstaar sig paa god kvalitet og værdi. Derfor fik han ogsaa tag i en valdrisvinde til sin livsledsagerinde; for han vidste nok, at mor Valdris's døtre regnes kun blandt de bedste.

Maa tage hatten af for Dem, Fru Dvren, fordi De har saa godt forstaat at vinde Deres mand over til valdriserne's side.

Hr. Dvren, De har maaſke ret i at Gudbrandsdalen er

„Dalen over alle Dale;“ men Valdris er sikkert „fjønnejt af alle dale.“

Lufind tak Hr. Dvren, for Deres udmerkede gode inſerat i „Samband“ for Valdrisgaven. Kom igjen.

Med en hjertelig hilſen til alle valdriser som læſer diſſe linjer. Deres for en ſtor Valdrisgave,

Jngvald W. Stevens.

Cooperstown, N. Dak. den 28de Feb. 1915.

Valdrisgaven.

Omend bidragene til Valdrisgaven endnu er saa, maa man ikke derfor tro, at folk mangler interesse for saken. Vi har faat megen opmuntring. Vi har hørt ifra mange. Endel av disse har allerede sendt ind sine bidrag; andre har „skrevet sig paa“ og vil betale pengene; atter andre vil ikke alene gi; men de lover endog at være behjælpelige med indsamlingen ved selv at virke blandt sine bekjendte. En større tjeneste kan vel ingen yte! Og komiteen er selvfølgelig meget taknemmelig for denne hjælp, likesom den er taknemmelig til dem, som gir nu, fordi de paa den maate letter vort arbejde. Om der skulde findes andre, der er villige til at virke som indsamlere, bedes disse skrive til sekretæren for de nødvendige blanketter.

Følgende har lovet at motta og kvittere for bidrag, og vi haaper, at valdrisen vil møte dem halvveis:

A. D. Brekken, Sacred Heart, Minn.

A. L. Ellingboe, Maynard, Minn.

D. L. Fodnes, Nekoma, N. Dak.

D. H. Gain, 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn.

R. D. Gaugen, Decorah, Iowa.

Gunder C. Seen, Maynard, Minn.

Knut Sellie, Hills, Minn.
 L. L. Gobe, 285 E 14th St., St. Paul, Minn.
 S. S. Ingvanson, 3011 So. 10th Ave., Minneapolis.
 Pastor L. O. Rjøs, Wetaskiwin, Alta, Can.
 A. G. Landsrud, Albert Lea, Minn.
 Ole S. Moe, Macrorie, Saff., Can.
 C. N. Kemme, Luverne, Minn.
 T. R. Rogne, Millet, Alta, Can.
 Ole Rood, 415 Cedar Ave., Minneapolis, Minn.
 G. L. Røvang, Hills, Minn.
 Nels Thoreson, R 3 Murdock, Minn.
 D. J. Seltum, Rolette, N. Dak.
 J. W. Stevens, Cooperstown, N. Dak.
 D. D. Ulve, Lake Mills, Iowa.
 Lars Wangensteen, R 1, Fordville, N. Dak.
 M. A. Weblen, 2539 Elliot Ave., Minneapolis, Minn.
 Forrefteren er kassjererens adresse: A. M. Sundheim, 3205
 Park Ave., Minneapolis, Minn., og bidrag kan sendes di-
 rekte til ham.

J. D. Govey, sekretær.

Kvittering for bidrag til Valdrisgaven.

Før modtaget og kvitteret for	\$133.00
Pastor Helge Søverstad, Sioux City, Iowa	10.00
Johannes Anderjen, Cottonwood, Minn.	50.00
John Etkin, Northfield, Minn.	100.00
T. R. Rogne, Millet, Alta, Canada	100.00
J. W. Stevens, Cooperstown, N. D.	5.00
Gena Stevens, Sioux Falls, S. Dak.	2.00
Mrs. Marit Øvren, Madison, Wis.	2.00
Anders A. Ruiste, Mt. Goreb, Wis.	5.00

Allen Ruiste, Mt. Goreb, Wis. 5.00
 Johana Klesgaard, Mt. Goreb, Wis. 1.00

Til sammen \$713.00
 Minneapolis, Minn. 18de Mars 1915.

A. M. Sundheim, kassjerer.

Om Samband

Har han Christopher lidt at si.

I No. 82 af Samband blev jeg betitlet og nævnt som en god ven af Samband. Jeg sier tak for bemærkningen, og jeg er ogsaa dets ven i ordets fulde betydning. Jeg elsker bladet saavel som dets styresmænd, og jeg tror at alle Sambands læsere er enig med mig naar jeg sier at Samband i de sidste aarene har gjort fremskridt og vokset sig større og større, og hvad indhold angaar, saa er det blit bedre og bedre og mere interessant efterhvert som tiden har gaat hen. Det er en sandhed som ingen vil gjøre protest imod.

Naar vi mindes tilbage, da vort lille magasin har navnet „Baldris Helsing“ maa vi uvilkaarlig tænke paa det som en smaagut i sammenligning med hvad det nu siden er blit til, et saameget større og mere interessant tidskrift hvilket enhver burde være vel tjent med efter den nuværende lave pris. Ja, det var lidet af vækst den tid og kom kun fire hefter om aaret for 50c. Nu tolv dobbelt saa store hefter om aaret for \$1.00 og bedre og mere underholdende læsestof, det maa vi da alle indrømme; og nu er det da ikke bare valdriser som skriver gode og fængslende stykker i Samband, men skribenter fra andre bygdelag skriver særdeles gode stykker. Dette er som det bør være, saa nu kan enhver som attraar god læsning trygt abonnere paa Samband og være sikker paa, at han en og an-

den gang imellem faar høre noget fra sine egne sambygdinge, uanset hvadslags bygdelag han tilhører.

Jeg vil faa lov, at takke Sr. D. S. Johnson fra Hallingdal for hans ypperlige, gode beretning om sin Norgesfærd i 1914, som har staat at læse i de sidste tre numre af Samband. Den var udmerket, og du, som kan skildre din Norgesfærd bedre end Johnson, kjære lad os faa høre fra dig!

Deres forbundne,

C. N. Kemme.

Efterskrift: — Som jeg har den ære at skulle være indsamler for Mindegaven til Valdris, burde jeg vel ogsaa melde lidt hvorledes det gaar. Som jeg før har nævnt til komiteen som er sat til at bestyre indsamlingen, saa er dette strøg, som jeg skal arbejde i, meget tyndt befolket med gamle valdriser, saadanne som kan ventes bidrag fra. Dog er der nogen, og jeg har allerede begyndt at samle lidt, men jeg vilde saa gjerne faa flere, saa jeg kunde faa et større antal paa listen førend jeg sender det ind. Af nævnte grund ser jeg mig nødsaget til at gjøre forskjellige reiser udi countiet og prøve min lykke. Ligeledes tænker jeg paa at gjøre nogen trips bort til mine nærmeste naboer hvor jeg antar der ingen lokalindsamlere er endnu. Alt dette har jeg hidtil desværre været hindret fra at overkomme. Her har ivinter været et meget variabelt veir med endel sne og ofte regnslud i længere tider, saa færdselen har ofte været ubehagelig, og veirforholdet har havt indflydelse paa helbredet, skjønt jeg ikke kan klage paa den. Men jeg er ikke saa sterkt og sprækt som i 22 aars alderen, thi jeg er 41 aar ældre end da. Med taalmodighed maa det altjaa ventes, og engang ivaar skal der nok komme en liden banke-anvisning fra disse trafter.

C. N. Kemme,

Suberne, Minn.

Beret Grøv.

Beret Grøv, Hedalen, Valdris, født Aldjærstad-haugen 6te September 1835, døde den 9de Februar 1915. Hun blev gift med Gutrom Grøv i 1858, der døde 9de Oktober 1888. Hun laa syg i flere uger plaget af vaterfot og koldbrand i armen. Ved hendes begravelse blev — paa mangel af rum — bedehuset, Venneheimen, benyttet og over 100 mennesker var mødt frem for at ledsage hendes afdøde legeme til det sidste hvilested. Beret Grøv var en af disse som gif igjennem et langt livs stille kampe og det huslige strævs møie og besvær med fryd. Mandens lys og styrke fulgte hende, saa endog naar modgangsbølgerne bruset høiest, var det den samme ro og den samme kjærlige opofrende selvhengivenhed hun i sin stille beskedne optræden bevidste. Det var i sin gjerning og ikke i ord denne kvinde viste os sit ædle hjerte og kristelige liv. Hun røgtet sit kald som hustru og mor oprigtig og samvittighedsfuldt som faa. Da hendes søn Kristen folgte Grøv og reiste til Amerika i 1905 fulgte ogsaa hans mor med: men hun kunde ikke trives og efter et aars ophold her i landet reiste hun hjem sammen med sin datter Marit. Marit har siden været med sin mor og pleiet hende og lyget for hende det bedste hun kunde. De andre igjenlevende børn er bosatte her i Amerika og er gift og har intelligente, dannede familier. Harald kom til Amerika 28de April 1884, gift med Olga Storuste-Brenden og har 3 børn, er nu bosat i Bismarck, N. Dak., som Wholesale Hide & Fur Dealer. Ole, gift med Berte Knudsen (Halling) har 8 børn, driver fjøudsalg i Fisher, Minn. Han kom til Amerika 1894. Gulbrand er gift med en egte halling-kvinde og driver fotografforretning i Grand Forks, N. Dak. Han har næsten mer end han kan gjøre og har hele tiden mange kunder. Han blir ofte godt omtalt som

en der kan faa unge nydelige figurer malei ud af 40 og 50 aarige ugifte originaler. Tilfjeldt har vi Kristen som kom til Amerika 1905. Han sidder nu som bonde paa sin egen gaard i Divide county, N. Dak. To af hans døtre er gift og to gutter og to rigtig kjække valdrisjenter er hjemme paa gaarden. Derfom ikke nogen ny by har oplygt postkontoret, saa tager han sin post paa Skermo P. O.

Denne Grøvslegt er en af Hedalsens bedste ilegter. Det vil sige at det er et folk som hver og en har kunnet arbeidet jammen med og man har faat det indtryk at der ligger i denne ilegt en aaben og ærlig karakter. Det er mit indtryk, og jeg tror jeg ikke er alene om det. N. K. Brenden.

A SONG ABOUT McKENZIE COUNTY, N, DAK.

Dedicated to the Buttes.

Of all localities in the west,
McKenzie County I like the best,
With streams surrounded,
By nature founded
An inland isle.

From Wilbur over to mount Kildeer,
From Banks and Charlson to Bennie Pierre,
Dame Beauty dallies
With hills and valleys
And fertile flats.

Along the river we have the breaks,
An odd formation of many makes,
Which floods and fury
Of old Missouri
Thru ages made.

And further inland, with scoria hats,
The buttes stand guards o'er hills and flats;

Age, uncomputed,
Has furrow'd and fluted
These hoary guards.

They stand so solemn, methinks in dreams
Of times of glaciers and roaring streams,
When nature slanted
Their sides and planted
The hills below.

Of later ages, perhaps, when green
And verdant hillsides and flats were seen,
When on the slopes
Grazed the antelopes
And timid deer.

Perhaps, of buffaloes in stampedes
And aborigines on their steeds
In close pursuit?
As they did view it
A thousand times.

They tell a story, these silent buttes,
In language written with cuts and flutes
And dots of boulders,
Of mighty moulders
In ancient days.

But yonder, back of the buttes, appear
The blue contours of the mount Kildeer,
And thru the breaks,
You can see the wakes
Of streams below.

Like the valleys, the hills and flats,
I like the buttes with the scoria hats,
Which nature, doubtless,

Placed there as bautas
To ages past.

Schafer, N. Dak., June 3rd, 1910.

John P. Ivers.

Et glimt fra den dansk-tyske krig.
B. L. Wick.

Jeg sad her om dagen fordybt i tanker om den frygtelige krig som raser i Europa og i bekymring for mit lille fædreland, der ligger mellem de krigsførende magter, da en gammel danske kom ind for at faa nogle papirer udfærdiget for at hæve nogle penge i Danmark. Idet jeg satte mig til at gjen-nemlæse hans papirer, for at sætte mig ind i sagen, læste jeg, at Georg Tranberg fra Baastrup, Danmark, var soldat i den dansk-tyske krig, som førtes i 1864, havde faat afsked efter krig- gen, og havde siden 1877 været amerikansk borger. Her laa brev fra Edvart Brandes, finansminister, med aarligt honorar til alle som havde deltaget i krigen for landets forsvær.

Denne olding var halt og graa af haar, men der laa i ham det samme gamle mod og iver, som han besad ved Als da han som 20-aarig yngling fulgte sin fører. Der blev krigs- uheld og nederlag for de danske. 3000 døde, 8000 faarede, 7000 fanger, og udgifterne 60 millioner kroner. Men alt dette er en bagatel mod hvad denne frygtelige krig, som nu raser, koster baade i penge og menneskeliv.

Den 31te Oktober 1864 kom freden istand i Wien, da Danmark maatte afstaa sine landsdele ved sydgrænsen. „Kans- ke Tyskland nu maa bøde for dette“ sagde den gamle, som han gif ud, endnu heltud danskfindet som før, og endnu en hylde af sit fædeland, om end han havde boet i vesterheimen i mange aar blandt folk, som kanske mindst forstod det danske fædelag og det varme hjerte, slik som de indflyttede dansker besidder.

Præmiebog.

“17de Mai Festskrift”

Udgivet i anledning af hundreedaarsfesten
af den nationale festkomite.

160 sider, 200 billeder og portrætter.

Omslaget trykt i flere farver

Dette festskrift, udgivet af den nationale 17de mai fest- komite, var ikke udgivet alene for selve festen, men som et minde, der i lange tider vilde holde festen i levende erindring i de mange tusen norske hjem i Vesterheimen og som en gave, der kan sendes til slegt og venner baade her i landet og i Norge.

INDHOLD:

- I. Vort fædreland. Kort omrids af Norges historie fra de tidligste tider til aaret 1814.
- II. Begivenhederne aaret 1814.
- III. Norge efter 1814.
- IV. Bygdelagsbevægelsen.
- V. De forskellige bygdelags historie med portrætter af deres embedsmænd.
- VI. Forberedelserne for hundreedaarsfesten.
- VII. Samarbeidet med Tvillingbyernes norske befolkning og andre oplysninger.
- VIII. Festprogrammet for 16de, 17de og 18de mai 1914.
- XI. Nationalsange og præmiesangene.

Sambands læsere har nu ekstra god anledning til at faa skriftet, idet vi tilbyder det som

PRÆMIE FOR ABONNEMENT PAA SAMBAND

frit tilsendt dem som betaler en dollar (\$1.00) i forskud for et aar (nye saavel som gamle abonnenter) og som gir tilkjende at de vil ha bogen.

Samband, 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn.

Lutheran Publishing House

NORTHWESTERN BRANCH

322 So. 4th St. MINNEAPOLIS, MINNESOTA.

Vi har paa lager komplet udvalg af bibler, salmebøger og god literatur baade i det engelske og det norske sprog. Skriv efter katalog, der tilsendes frit. Skriv til vort Decorah, Iowa hus for pris paa indbinding af bøger, tidsskrifter, osv.

Just udkommet

Jørgen Moe Samlede Skrifter

Hundredaarsudgave

Utkomne komplet i to smukke originalbind, 188 og 200 sider med gjengivelse af flere smukke billeder af datidens bedste kunstnere. Et pent set disse to bøger. Pris \$2.25 portofrit tilsendt.

Jørgen Moe blev født den 22de april 1813, — altsaa vel hundrede aar siden, da jubilæumsaaret kom. I anledning merkeaaet blev hans Samlede Skrifter udgivet i billig men smagfuld folkeudgave i to bind. Meget har været skrevet og sagt om forfatterens arbeide. Der aander en ærbødighed og begeistring igjennem hvad ledende mænd har skrevet om verket.

The Free Church Book Concern, 322 CEDAR AVE.
MINNEAPOLIS, MINN.

Mindenaal fra jubelaaret 1914

Vedføjede billede viser i naturlig størrelse den naal som komiteen for hundredaarsfesten anskaffede til at tjene som et minde om begivenheden. Den forestiller et vikingskib, saadant som man ved brugtes den tid da vore fædre opdagede Virland det Gode. Naalen kan faaes enten i guld kulør eller "oxidized silver." Frit tilsendt 10c. Skriv til Samband, 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn.

Herman S Klemesrud
sep 17
NORA SPRINGS IA